

PÉTERFY SÁNDOR
egyesületünk első elnöke
(1841—1913.)

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1941.

12. SZÁM

FOLYÓIRATA

DECEMBER

Péterfy Sándor.

— Születésének 100. évfordulójára —

Országos egyesületünk első elnökéről, Péterfy Sándorról legutoljára ez évi közgyűlésünkön emlékeztünk meg, amikor annak előadója a XIX. század magyar tanítóképzőinek kiváló munkásairól értekezett. Az itt felsorolt sok kiemelkedő egyén közül természetesen nem maradhatott ki az a Péterfy Sándor, aki életének tekintélyes részét a magyar tanítóképzés szolgálatában töltötte el. Még bővebben szoltunk az utóbbi években a nagy pedagógusról 1939-ben, amikor országos egyesületünk fennállásának félszázados évfordulóját ünnepeltük. Jubiláris közgyűlésünk kibővült tárgysorozata miatt mind az 50 éves mult változatos és gazdag eseményeiről, mind az egyesület megalapítóiról és kiemelkedő egyéneiről csak egy vázlatos képet festhettem, de élt bennem a hit, hogy a felelevenített mult emlékei egyik-másik tagtársamban kedvet ébresztenek a mult értékesebb részleteinek ismertetésére, további kutatására és az egyesületi életben leginkább tevékeny kiválóságok életének rajzára, munkásságuk összefoglalására. Az erre irányuló hajlandóság talán azért is olyan csekély, mert a gyökeres átalakuláson most keresztülmenő tanítóképzésünk munkásait inkább a jövő feladatai és kérdései foglalkják le. De ez a jövő is a mult értékeiben gyökerezik és különösen hálás dolog meg-megvilágítani azoknak az elmult nagyoknak életét és munkásságát, akik valóban értékek voltak tetteikkel és érzéseikkel. Péterfy Sándor ilyen érték volt. 45 éven keresztül tanított, nevelt; megszervezte és irányította a magyar tanítóságot, miközben megalakította megsegítésükre a Magyarországi Tanítók Eötvös-Alapját, melynek keretében létrehozta Budapesten és Kolozsvárott a Tanítók Házait; számos alkalmi írásával, tanulmányával, kézikönyveivel és nagyobb művekkel termékeny irodalmi munkásságot fejtett ki; szervező erejével résztvett számos emberbaráti és pedagógiai egyesület létesítésében, közöttük a mienkében.

1895-ben így ír róla egyesületünk akkori szerkesztője és főtítkára (Nagy László): „Az utolsó évben megtámadott egészsége nem engedte a sokfelé elágazó, még a legrugékonnyabb fiatalembert is próbára tevő nagy munkásságát a régi erővel folytatni s megvált tanári állásától; hogy élvezze talán a kedves nyugalmat, amibe kevésbé munkás évek után is sok ezren vágyódnak? Nem, hogy tovább dolgozzék kedves eszméiért s befejezze a feladatokat, ame-

lyek neki Isten kegyelméből osztályrészül jutottak. Péterfy Sándort sokaknak, nemcsak kartársainak, jelenlegi s volt tanítványainak, hanem az egész magyar tanítóságnak, tanítóképző tanárságnak mély tisztelete, meleg ragaszkodása s hálája kíséri nyugalmába. Sőt az oktatás és nevelés munkásainak körén túl messze kiterjed a Péterfy Sándor nevének ismerete és tisztelete. A nemzetnek majd minden rétegére kiható ezen általános elismerést az egykori egyszerű falusi néptanító bizony 38 évi küzdelmes, fáradságos, folyton csak a haza javát szem előtt tartó, önzetlen munkával szerezte meg.

Hajlamainál, érzelemlilágánál fogva született tanító, de mégis önbírálata s vasszorgalommal folytatott önképzése által emelkedett arra a magaslatra, hogy a tanítóság a tanítás és nevelés művészete terén benne mesterét tisztelheti. Mindamellett, hogy régi tanító, a kor színvonalán áll s csak abban különbözik a mai szakszerű és szakdiplomás pedagógusoktól, hogy tanítói képzettsége sokoldalú. Alig van oly ága a pedagógiának, amelyben elméletileg s gyakorlatilag ne volna járatos. A kiseddévótól az akadémiai jellegű intézetig majd mindenféle iskolában működött; volt magánnevelő s gyakorlatilag is foglalkozott siketnémák, dadogók oktatásával, éveken át volt alkalma közvetlenül megfigyelni a többi emberbaráti intézetekben folyó tanítást s nevelést is."

A kiseddévótól az akadémiai jellegű intézetig majd mindenféle iskolában működött Péterfy Sándor — mondja egykori főtítkáruk. Valóban, mint egyszerű falusi tanító kezdte; majd Nagykanizsán és Győrön keresztül jutott el Pestre, az evangélikusok elemi iskolájához, melynek egyik osztálytanítója lett 1865-ben. Kilenc év múlva, 1874-ben igazgatója lesz az iskolának és háromévi igazgatóság után innen nevezi ki *Trefort* Ágoston miniszter az áll. polg. iskolai tanítónőképző-intézethez a pedagógia tanárának. Tanítói működésére jellemző a számára ekkor kiállított működési bizonyítvány következő két bevezető szakasza: „A pesti ág. h. evang. magyar és német egyházgyülekezet választmánya mély sajnálattal vette tudomásul, hogy Ön, tisztelt tanár úr, ki úgy tanítói, mint igazgatói működése alatt egyházunk és népiskolánk érdekeit és javát oly kedvező sikerrel mozdította elő, intézetünkben távozni fog. Nem bocsáthatjuk el magunktól a nélkül, hogy az egyház kiérdemelt elismerésének és köszönetének kifejezést ne adnánk azon sikerdús 12 évi fáradozásaiért, melyeknek köszönhetjük, hogy bölcs és kitűnő vezetése alatt elemi iskoláink oly szépen fejlődtek és most oly virágzó állapotban vannak, hogy büszkeséggel tekinthetünk rájuk és az anyagilag jobban támogatott egyéb városi iskolákkal a versenyt bátran kiállhatjuk."

A kiseddévással való kapcsolatai is a pesti evangélikus iskolának elhagyása után kezdődtek, amikor is 1881-ben *Trefort* miniszter egyenes kívánságára vállalta el a Magyarországi Központi Fröbel-Nőegyesület gyermekkertésznőképző-intézetében az igazgatói állást. A miniszter annyira értékelte Péterfy pedagógiai tapasztalatait, hogy 1886-ban még azzal is megbízta, hogy az áll. rajztanárképző-

intézetben mint óraadó tanár ő adja elő az általános nevelés- és oktatástant s vegyen részt mint vizsgálóbizottsági tag a rajztanárképesítő vizsgálatokon is.

E sokirányú iskolai elfoglaltságai között legfőbb tevékenysége volt a polgári iskolai tanítónőképzői. Mint ennek az intézetnek a rendes tanára került most szorosabb kapcsolatba a tanítóképző-intézetekben működő kartársakkal. Nemcsak a helybeli budapestiekkel, hanem a vidékiekkel is. Élénk rokonszenvennel kísérte a dévai áll. tanítóképző-intézet igazgatójának, *Hetyey* Gábornak ama törekvését, hogy a tanítóképző-intézeti tanárokat valamiképen egyesülésre bírja. Ez a munka nagyon nehezen ment, de sikeréhez az első komoly lépést Hetyeynek az a tette jelentette, hogy 1886-ban megindíthatta „nevelésoktatásügyi közlönyét”, a *Magyar Tanítóképzőt*. Péterfy Sándornak egyik legnagyobb büszkesége azt volt, hogy úgy ennek a vidéki folyóiratnak, mint a polg. iskolai tanítónőképző-intézet tanári testülete által kiadott *Nemzeti Nénevelésnek* a megalapítói és rendes munkatársai közé számíthatta magát. Mikor aztán 1889. április 14-ére végre sikerült Hetyey Gábornak a magyarországi 23 állami tanító- és tanítónőképző-intézet közül 19-nek a képviselőit Budapestre összehozni azzal a szándékkal, hogy végre kimondják a tanárság egyesületté alakulását, már az előtervezet vezetésére felkért Péterfy Sándorban összpontosult a megjelentek minden bizalma. 1889. április 15-én délután kimondták országos tanár-egyesületünk megalakulását azzal a kívánsággal, hogy „az összes magyarországi tanítóképző-intézetek is bevonassanak az egyesületbe, hogy közreműködésükkel a közös célt előmozdítani szíveskedjenek”. Április 16-án délelőtt fejezték be az egybegyűlteket az alapszabálytervezet letárgyalását, majd a jelenlévők egyhangú lelkesedéssel megválasztották Péterfy Sándort az „egylet” elnökének.

Péterfy Sándor kortársai szerint „az egyesületet nemcsak formailag alapította meg, hanem bevezette az életbe és erőteljessé nevelte. És amikor ezt elérte, amikor biztosítva látta az egyesület jövőjét, akkor visszavonult, nem azért, hogy pihenjen, hanem hogy áldásos tevékenységét olyan feladatoknak szentelje, amelyeknek — nézete szerint — nagyobb szükségük volt az ő erejére”. Noha 1895-ben elhagyta rendes tanári állását, az egyesülettől csak 1898-ban vált meg. További maradásra minden kérés ellenére sem volt hajlandó. Az 1898-i közgyűlés örökös tiszteletbeli elnöknek választotta és amikor az erről szóló díszoklevelet elnök-utódja, dr. *Kovács János* átnyújtotta, ezekkel a szavakkal búcsúztatta első elnökünket: „Sok szeretetet szerezte Te magadnak közöttünk és ebben olyan kincset gyűjtöttél, amelyik nincs alávetve a mulandóságnak. Erre emlékeztessen ez az oklevél és hisszük, hogy akkor kedves lesz az előtted. De ne tekintsd azt úgy, mint hálánk lerovását, mert azzal örökké adósaidnak fogjuk magunkat érezni. És ne tekintsd azt úgy, mint búcsúlevelet, hiszen mi mindnyájan egy új kötelék jelének kívánjuk azt tekinteni. Maradj közöttünk ezután is bölcs tanácsoddal és mi tudva azt, hogy a Te szemed rajtunk van,

lankadatlan bizalommal fogunk előrehaladni azon az úton, amelyet Te számunkra megtörtél."

A ritka közbecsülésnek örvendő örökös elnök még 15 évig tarthatta szemét egyesületünkön. Hetvenkét évének elmúlása után alig néhány nappal (1913. augusztus 10-én) zárta le a halál ezt az emberszerető jóságos szempárt. Egy hónappal később a mi folyóiratunk hasábjain is megjelennek a nagy embert méltató megemlékezések. *Margitai* József, egykori tagtársunk többek között ezt írja: „Mi, tanítóképző-intézeti tanárok soha el nem évülő hálával tartozunk Péterfy Sándornak. Ő és kortársai voltak azok, kik szembe mertek szállani az egyesülés eszméjének elleneseivel és saját érdekeik kockáztatása árán is megalakították a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületét. Péterfy lelkének soha el nem csüggedő erejével leküzdötte az egyesülés elé gördített akadályokat és mint az új országos egyesület elnöke, a legnehezebb időkben is kitartással vezette annak ügyeit és a tanítóképző tanárok jobb jövője érdekében szervezett mozgalmakat.

Nemcsak mint jó kartárs és a tanítók ügyeinek buzgó és lelkes támogatója érdemelte ki kartársainak és a magyar tanítóságnak igaz szeretetét, de mint ember is azok közé tartozott, kit mindenki szeretett, mindenki tisztelt és mindenki nagyrabecsült. Tiszta jellemű, nemes gondolkozású, kifejezéseiben egyenes és határozott, ítéleteiben szigorú volt. Alázkodni nem szeretett, de ha a tanítóság érdekei kívánták, meg tudja hajlítani derekát s kilincselni, kérni és könyörögni is tudott.

Áldásos és tevékeny életét, tanítói és tanári működését s apostoli munkáját nem lehet egy alkalmi közleményben ismertetni és méltatni. Az ő egyénisége oly kiváló és érdemei oly nagyok, hogy életének leírásához, működésének ismertetéséhez és egyéniségének jellemzéséhez szükséges adatok összegyűjtése és az ő kiválóságának megfelelő módon való feldolgozása és méltatása sok munkát és még több erőt kíván. Ez a munka azokra vár, akik hivatva lesznek Péterfy Sándor élet- és jellemrajzát megírni és fölötte emlékbeszédeket tartani."

Ezen kegyeletteljes és őszinte sorok megjelenése után 28 esztendő pergett le a gyorsan repülő idő homokóráján. Elérkeztünk Péterfy Sándor születése századik évének utolsó hónapjához. Péterfy Sándor — aki majd mindenféle iskolában működött és majd mint látni fogjuk, 25 évet töltött a tanári pályán és csak 20-at a néptanítói pályán, szíve minden dobbanásával mindig csak tanítónak, a nemzet tanítójának mondotta magát. De úgy érezte, hogy első-sorban a kicsinyek oktatója és rajtuk keresztül a magyar nép tanítója. Leghívebb kartársai voltak a magyar néptanítók. Sokakért tett Péterfy Sándor, de legtöbbit a magyar tanítóságért. Nemhiába sírkövére is rávésték, hogy atyja a magyar tanítóságnak. Most, a százados évforduló alkalmával ez a mindig lelkes magyar tanítóság, a különféle vármegyei általános tanítóegyesületek emlékeznek meg a legmelegebben a magyar tanítók atyjáról. Ne csodáljuk, hogy egészen

a magukénak akarják és csak a tanítóság érdekében kifejtett munkásságát hangoztatják. Ezzel az eggyel is halhatatlanná tette nevét és emlékezetét, az bizonyos. De így csak egyoldalú képét adják annak a nagy férfiúnak, aki a legszorgalmasabb önképzéssel fejlesztette ki Istentől adományozott tehetségeit és önmaga művelésével messze és messze túlemelkedett egy művelt néptanító tudásán, képességein és még így is büszke volt néptanítói multjára, tanítói pályájára, melyet apostoli hivatásnak tartott. Péterfy Sándor mindnyájunké volt és akik megemlékezünk róla, azoknak éppen az legyen kötelességük, hogy rámutassanak az ő sokoldalúságára és próbáljuk megmagyarázni, hogyan, miként, milyen munka és hatás alatt lett Péterfy azzá, aminek egy még élő kortársa, meghitt barátja és bizalmasa (*Benedek Vince*) most, születése századik évfordulóján így és találóan megrajzolja: „Ő egy kivételes lelkiség volt, aki felül állott minden összehasonlításon. Szimboluma a halhatatlan léleknek. Már a küseje és nem minden halandóhoz hasonló fejalkotása, lénye és bölcseséget sugárzó szeme is, mintegy erre predesztináltak. Örök sóvárgás élt benne minden szép, jó és nemes iránt. Lelki nagyságának alapja volt az a mélységesen tiszta valláserkölcszi szellem, melyet halála órájáig megőrzött. Megtestesülése mindannak a szépségnek, jóságnak, erőnek és emelkedettségnek, amelyet képzeletünk megalkothat. Szellemaalakja itt van előttünk, teste eloszlott, egyesült az örök anyafölddel. És minél apróbb részecskékre bomlik, a szíve, a lelke annál nagyobbra nő előttünk. Melegen lüktető szíve minden dobbanása ugyanazt az imádságot ismételte szüntelen, míg élt: legyünk emberek, legyünk testvérek és legyünk magyarok!”

Mesterházy Jenő.

A hazai németnyelvű tanítóképzés.

— Második, befejező közlemény —

Nagy gondot fordít a tanfolyam a német nyelvtudás fejlesztésére. Ez természetesen minden tárgy tanításán belül is történik, hiszen a tanítás nyelve német, de ezenkívül rendszeresen is foglalkozni kell a nyelvi ismeretek tudatosításával, a nyelvérzék fejlesztésével és a szókincs bővítésével. A hallgatók természetesen hoznak magukkal bizonyosfokú német tudást, de még a legkiválóbbaknál is nagy hézagok tapasztalhatók a nyelvhelyesség és szókincs területén. A hallgatók legnagyobb részének a német beszéde nyelvtani szempontból nem tudatos és szókincse csak a hétköznapi élet legelemibb területeire korlátozódik, így tehát a nyelvismeret kiépítését szolgáló órákra igen fontos feladat hárul. Összesen heti nyolc óra, három tantárgyra osztva áll ennek a célnak a szolgáltatásban. Beszédgyakorlatra három óra áll rendelkezésre. A cél a folyékony és helyes beszéd gyakorlása, a németes kifejezőmód elsajátítása. Ezekben az órákon gyakorolják a növendékek a ma-

gyarból-németre való fordítást, aminek a jelentőségéhez nem kell magyarázatot fűzni. Tankönyv nincs. Következő tárgy a stílusgyakorlat, szintén heti három órában. Cél a kifejezőképesség gazdagítása, sokoldalúvátétele, a szinonim szavak közötti különbség érzékeltetése, ritkábban előforduló szavak, kifejezések helyes használata, változatos, színes stílus elsajátítása mind beszédben, mind írásban. Tankönyv Fritz Rahn u. Heinrich Geffert *Sprechen und Schreiben, ein Lehrgang der Stilbildung*. A növendékek minden órára kis dolgozatokat készítenek, hogy fogalmazásuk szabatosá váljék. A helyesírás tanítása is ennek a tantárgynak keretén belül történik. A növendékek megismerik a német helyesírás alapelveit, de e mellett a *Regeln für die deutsche Rechtschreibung* című füzetcske vezetésével a német helyesírás összes nehézségeivel megírásuk, majd bőven gyakorolják az elméletben tanultakat.

A nyelvismeret szolgálatában álló harmadik tárgy a nyelvtan és nyelvi magyarázatok heti két órában. A hallgatók túlnyomó része nagyon fogyatékos nyelvtani tudást hoz magával, ezt alaposan ki kell egészíteni. A nyelvtan anyaga a leíró nyelvtan, hangtan, szótan, mondattan beható feldolgozása, nyelvhelyességi kérdések taglalása, jelentősebb nyelvi jelenségek magyarázata, majd rövid bepillantás a nyelvtörténetbe. Tankönyv Otto Lyon *Deutsche Grammatik* és Edwin Wilke *Schriftdeutsch und Volkssprache*. A nyelvtan tanításnál főképpen a gyakorlatiasság elve érvényesül. Csak azt kell a hallgatóknak megtanulniok, ami a nyelvhasználat vagy a népiskola szempontjából szükséges, tehát főleg szabályok, felosztások, túlságosan részletes felsorolások, amelyeknek gyakorlati értékük nincs, vagy elmaradnak, vagy ha valami oknál fogva kívánatosak, akkor éppen csak szóba kerülnek. Nyelvhelyességi kérdések tárgyalásának, érdekes nyelvi jelenségek magyarázatának tudatosító értéke van és a nyelv szellemébe való behatolást segíti elő.

Mielőtt még a negyedik tanulmányi kör, a gyakorlati kiképzés tárgyalását megkezdeném, ki kell térnem egy tantárgyra, amely ezeken a tárgykörökön kívül fekszik, az irodalomtörténetre. Az irodalomtörténet látszólag nincs szoros kapcsolatban a népiskolával, a költemények íróit azonban a tanítónak ismernie kell, hiszen a költemények élményekből születnek. Az élmények maguk s feldolgozásuk módja kapcsolatosak a korviszonyokkal, a tanítónak tehát bepillantást kell tennie a német irodalomtörténetbe is. Tekintetbe kell venni azt is, hogy a tanító nemcsak az iskolában működik, hanem a népművelésnek is ő a vezetője, az ünnepélyeknek ő a rendezője. Az irodalmi műveltség tehát, amely szélesebb látókört biztosít számára, a gyakorlati élet szempontjából is szükséges. A tanfolyam nagy vonásokban bemutatja a német irodalomtörténetet, legrégibb időktől kezdve a mi korunkig. Tankönyv nincs, a hallgatók jegyzetekből tanulnak. Természetesen nemcsak irodalomtörténet tanításáról van szó, hanem amennyire csak lehetséges, a hallgatóknak magát az irodalmat is meg kell ismerniök. E célból egy-

részt bő szemelvényeket olvasnak az órákon, másrészt otthon házi olvasmány formájában bővítik irodalmi olvasottságukat.

Ezek után áttérek a negyedik tárgykörre, a gyakorlati kiképzésre. Négy csoportra oszlik: 1. gyakorlati tanítás, 2. népművelés, 3. szemináriumi gyakorlat, 4. egyházi ének és zene.

A gyakorlati tanítások a tanfolyam két gyakorlóiskolájában történnek. Gyakorlóiskolául szolgál a budaörsi r. kat. községi fiúiskola és az Irgalmas Nővérek leányiskolája. Mindkét iskola teljesen osztott 6 osztályos. A tanfolyam minden héten egy délelőttöt tölt a gyakorlóiskolában. Autobuszon teszi meg az utat. A gyakorlati kiképzés munkájában a tanfolyam valamennyi tanára résztvesz az igazgató vezetésével és a budaörsi r. kat. fiúiskola igazgatójának a közreműködésével. A munkaterv a következő. Az év elején a növendékek bemutató tanításokat hallgatnak, amelyeket a két iskola kiválasztott tanítói tartanak. Ezután kezdődnek a próbatanítások, amelyeket gondos előkészítés előz meg. A tanítások beosztását, a tanítási tételek kitűzését, valamint az ezzel kapcsolatos összes adminisztratív teendőket a fiúiskola igazgatója végzi. Az előkészítést heti egy órában a tanfolyam tanárai tartják az elemi iskola igazgatójának a közreműködésével, aki mint a helyi viszonyok ismerője, mindenben segítségére van a hallgatóknak. A hallgatók az előkészítés alapján tanítási tervezeteket készítenek, ezeket a népiskolai anyag szaktanárai javítják ki. A hallgatók a tanárok által tett észrevételek figyelembevételével tanulják meg a tanításokat. A tanítások reggel 8-tól 12-ig tartanak, 12—1-ig a tanítások megbeszélése következik. Az év elején a növendékek félórás tanításokkal szerepelnek, ekkor még csak egy osztályban folyik a munka, a hallgatók figyelemmel kísérik társuknak a próbatanítását. A bírálati órán részletes megbeszélés következik, ezeken a hallgatók megkapják a gyakorlati útbaigazításokat. Később egyszerre két osztályban tanítanak a hallgatók félórás tanításokat, majd lassan megkezdődnek az egyórás tanítások. A bírálatok sorrendje a következő. A tanító elmondja önbírálatát, utána a kijelölt bíráló teszi meg észrevételeit, majd az igazgató és a tanárok megjegyzései hangzanak el. Az év vége felé a tanítások már négy helyen folynak és a hallgatók egész délelőtt tanítanak. A gyakorlati tanítás tehát fontosságához mérten igen nagy szerepet kap a tanfolyam munkarendjében.

A gyakorlati kiképzés másik fontos területe a népművelés. Rendszerint a tanító a falusi népművelés vezetője, így tehát szükséges, hogy a leendő kisebbségi tanító a kisebbségi népművelés terén elméleti ismeretek mellett még gyakorlatot is szerezzon.

A népművelés tanítására a tanfolyam heti két órát fordít. A képzésnek elméleti és gyakorlati része van, a gyakorlaton van azonban a hangsúly. Az év eleji bevezető elméleti órák után megkezdődik az előkészület a budaörsi népművelő előadásokra. Ezen a népművelési estéken megtanulják a hallgatók, hogy hogyan kell a népnek előadni, hogy mi köti le a nép érdeklődését és gya-

korlatra tesznek szert a németnyelvű szabadelőadásban. Ismeretközli előadásokon kívül minden olyan egyéb műsorszám is szerephez jut, ami a falusi népműveléssel kapcsolatban számításba jöhet. Vetítettképes előadások, karénekek, magánénekszámok, szavaltok, üdvözlőbeszédek, színdarabok, zeneszámok, humoros jelenetek, táncok teszik változatossá ezeket az estéket. Az előadások tavasszal befejeződnek és ekkor következik a tanulságok levonása, az előadott anyagnak a falusi népművelésben való felhasználása szempontjából. Ekkor kerül sor az elméleti ismeretek kiegészítésére is. A hallgatók megtanulják a hazai népoktatás szervezetét és anyagát. Mind a gyakorlati, mind az elméleti résznél a kisebbségi szempontok különös figyelemben részesülnek. A tapasztalat szerint a hallgatók nagy lelkesedéssel vesznek részt a munkában és a nép is igen nagy érdeklődést mutat a tanfolyam estéi iránt.

A gyakorlati kiképzéshez számítottam a szemináriumi munkát is, mert bár ez nem közvetlenül a tanító gyakorlati elfoglaltságával van összefüggésben, mégis, miután a hallgatók tevékenysége van a munka középpontjában, gyakorlati tantárgynak számít. A szemináriumi munka célja a pedagógiai irodalom minél alaposabb megismerése. A hallgatók nagyfokú elfoglaltsága természetesen szűkebb korlátokat szab a fontosabb pedagógiai művek feldolgozása elé, de az lehetségessé válik, hogy egy év alatt minden hallgató két-három művet alaposan át tanulmányozzon. Ezekről a művekről a növendékek szabadelőadásban számolnak be a szemináriumi órákon. A többiek leírják a művek szerzőjét, kiadóját és jegyzeteket készítenek a mű tartalmáról. Az ismertetés után a tanár vezetésével közös megbeszélés következik. Így aztán a hallgatók pedagógiai ismeretei bővülnek, látókörük szélesedik és e mellett a nyelvkészségük is fejlődik, mert természetesen az előadások és megbeszélések német nyelven folynak. Az év végén a hallgatók egy nagyobb szemináriumi dolgozatot adnak be. A dolgozatok tárgya jórészt faluismertetés, de nagy számmal vannak pedagógiai témájú munkák is.

A gyakorlati kiképzést kiegészítik a zenei órák, amelyeken a hallgatók a német egyházi zenével és a hazai németiség népzenejével foglalkoznak.

A rendes délelőtti órákon kívül délutáni előadásokon is részt vesznek a hallgatók. Az előadók a politikai, pedagógiai és irodalmi szakemberek legkiválóbbjai és kisebbségi szempontból legilletékeesebb személyiségek köréből kerülnek ki.

A tanév végén a hallgatók vizsgán számolnak be évközi munkájukról. írásbeli vizsgát tesznek a kisebbségi ismeretekből és a népművelés anyagából. A szóbeli vizsga tárgyai a következők: 1. kisebbségi iskolai módszertan, 2. a magyarországi német kisebbségekre vonatkozó ismeretek, 3. német nyelv és irodalom, 4. a népiskolai anyag németnyelvű ismerete, 5. iskolán kívüli népművelés, 6. tanítási gyakorlat. A vizsga tehát felöleli a tanfolyam egész anyagát. A vizsgái gyakorlati tanítások is a budaörsi népiskolában

folynak. Ha valamelyik növendék a vizsgálati követelményeknek nem felel meg, szeptemberben tehet javítóvizsgát.

Amint a fentiekből is kitűnik, a tanfolyam rendkívül alapos és sokoldalú kiképzésben részesíti a hallgatókat. A tanfolyam munkájának sikerét bizonyítja az, hogy a volt hallgatók működése mindenütt a legnagyobb elismeréssel találkozik.

Az egyéves németnyelvű tanítói továbbképző tanfolyam nagy haladást jelent a kisebbségi tanítóképzés tökéletesítése terén és bár az innen kikerült tanítók az évi tanítószükségletet még nem fedezik, elmondhatjuk mégis, hogy a legtöbb kisebbségi iskolában olyan tanító kerül, aki hivatása magaslatán áll.

A kisebbségi tanítókérdésnek a tanítói utánpótlás csak az egyik része. A kisebbségi ügyekben beállott új követelmények szükségessé teszik azoknak a tanítóknak a továbbképzését, akik akkor kerültek állásba, amikor kisebbségi tanítóképzés még nem volt. Az állam tehát 1925-ben Baján kisebbségi iskolákban működő tanítók számára továbbképző tanfolyamokat állított fel abból a célból, hogy a tanítókat megismertesse a kisebbségekkel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókkal és a kisebbségi iskolában követendő eljárással. A tanfolyamon 100 hallgató vesz részt minden évben. A tanulmányi idő eleinte két hét volt, de 1937 óta, tehát a kisebbségi népoktatás egységesítése után, négy hétre terjedt ki. Szükségessé vált ugyanis, hogy a C-típusú iskolánál működő tanítók alaposabb átképzésben részesüljenek, de a kisebbségi kérdés előtérbe nyomulása kívánatossá tette a többi tanítónál is a hosszabb tanulmányi időt.

A bajai tanfolyam munkarendje a következő. Reggel 7—8-ig elméleti előadások, 8—9 mintatanítások, 9—11-ig próbatanítások, 11—12-ig a tanítások bírálata, megbeszélés. Délután 5—6-ig elméleti előadások, 6—7-ig nyelvórák.

E tanfolyam anyagát három csoportba oszthatjuk. Az elsőbe tartoznak az elméleti előadások, a másodikba a gyakorlati kiképzés, a harmadikba a nyelvi továbbképzés.

Az 1940. augusztus havában megtartott bajai tanfolyam elméleti előadásai a következők voltak: 1. A nemzetnevelés alapelvei a nemzeti kisebbségi iskolában. 2. A beszéd- és értelemgyakorlatok jelentősége és módszere a kisebbségi iskolában. 3. A fogalmazás-tanítás jelentősége és módszere a kisebbségi iskolában. 4. A magyar nyelvtanítás módszere a kisebbségi iskolában. 5. A szülőföldismeret jelentősége és tanításának módszere. 6. Az olvasmánytárgyalás, a természeti és gazdasági ismeretek tanításának célja, jelentősége és módszere. 7. A zsinórirás tanításának elmélete és gyakorlata. 8. A hazai kisebbséglakta vidékek településtörténete. 9. A nemzeti kisebbségekre vonatkozó törvényes intézkedések. 10. A kisebbségi népiskolai tanterv.

Az előadások időtartama különböző, a legtöbb előadás azonban előadás-sorozat formájában több órát vesz igénybe. Az előadások magyar nyelven folynak. Amint már az előadások címei is mutatják,

ezen az aránylag rövid tanfolyamon is a kisebbségi oktatás minden lényeges kérdésével megismerkedik a hallgató.

A gyakorlati képzésre a tanfolyam igen nagy gondot fordít. A gyakorlati tanítások szorosan együtt haladnak az elméleti előadásokkal. A reggeli elméleti előadás után ugyanabból a tárgykörből mutatnak be mintatanítást, majd utána a próbatanítások következnek. A mintatanítást minden héten más kiváló tanító végzi, aki mint a tanfolyam előadója a kisebbségi tanítás módszerét behatóan ismeri és így a gyakorlati képzésnél irányító szerepet játszik. Mintatanítások a következő tárgykörből vannak: beszéd- és értelemgyakorlat, nyelvi magyarázatok és anyanyelvi fogalmazás, magyar nyelvtanítás, magyar történelem és nemzetnevelés, magyar olvasmánytárgyalás, számolás, földrajz, polgári jogok és kötelességek, természetrajz, egészségtan és természettan—vegytan. A hallgatók tehát a népiskola csaknem mindegyik tárgyának tanítási módszerére látnak mintát.

A mintatanítások egyórások, a próbatanítások fél óráig tartanak. A próbatanító még júliusban megkapja a tanítási tételét, amelyet aztán kidolgozva beküld a tanfelügyelőséghez, amelynek a körzetébe tartozik. A tanfelügyelőségen a tanítási tervezetre bírálatot írnak. A próbatanítók a tanítás előtti napon megbeszélést folytatnak a tanfolyamra beosztott körzeti iskolafelügyelőkkel, akik a szükséges utasításokat megadják. A beosztott iskolafelügyelők a próbatanítások hivatalos bírálói. A minta- és próbatanításokra a közeli Vaskútról mennek a gyermekek a tanfolyamra, mert Baján nincs megfelelő kisebbségi iskola.

A próbatanítások két helyen folynak egyszerre, úgyhogy egy délelőtt nyolc próbatanítás végezhető. A próbatanítások bírálatát hetenként más tanfelügyelő vezeti. Az önbírálat után a hivatalos bíráló, a körzeti iskolafelügyelő, mondja el az észrevételeit, majd a tanfolyam résztvevőinek megjegyzései következnek. A bírálatok végén a tanulságokat rendszerint a tanfolyam miniszteri biztosa foglalja össze.

A nyelvi óráknak a célja a népiskola nyelvének gyakorlása. A tanítás két csoportban történik. Külön csoportot alkotnak a kezdők és külön csoportot a haladók. A cél az, hogy mennél több alkalmuk legyen a beszédre a tanfolyam résztvevőinek ezeken az órákon. Négy hét alatt nyelvtudást jelentős mértékben tökéletesíteni természetesen nem lehet, de a népiskolai tárgykörökből vett beszélgetések során sok nyelvi jelenséget lehet megmagyarázni, sok gyakrabban előforduló hibát lehet kijavítani, úgyhogy ezek az órák is igen hasznos feladatot töltenek be. A tanfolyam végén a hallgatók bizonyítványt kapnak a tanfolyam elvégzéséről.

Ezzel a német kisebbségi tanítóképzés szolgálatában álló intézmények ismertetése be is fejeződött. Amint a fentiekből kiténik, a kormány magáévá tette mindenkor a hazai kisebbségek ügyét és gondoskodott róla, hogy a törvényes rendelkezések a gyakorlatban is megvalósuljanak.

Ma még nem tudhatjuk, miképpen fog a kisebbségi oktatásügy

a jövőben kialakulni, a kormány azonban már jóelőre gondoskodni kíván arról, hogy az állami tanítóképzők megfelelő számú tanítót neveljenek a kisebbségi iskolák számára. A tanítóképzés reformja következtében a kisebbségi tanítóképzést is új alapokra kellett fektetni. Az újonnan megalakult líceumokban nem működnek már a kisebbségi tanfolyamok, mert hiszen a líceumok célja nem kizárólag a tanítóképzés. Az akadémiai képzés életbeléptetésével meg fog szünni az egyéves németnyelvi tanítói továbbképző tanfolyam is. Hogy a kisebbségi tanítóképzésben a folytonosság megmaradjon, a kormány 1939 szeptemberében megnyitotta a németnyelvű tanítóképző-líceumot. Amint az intézmény neve is mutatja, a tanítóképző-líceum a német kisebbségi tanítóképzés szolgálatában áll, tehát az ide beiratkozott növendékek a többi líceummal ellentétben már az első évtől kezdve a tanítói pályára készülnek. A német líceum tanterve nagyjában megegyezik a magyar líceuméval. Eltérés csak egy-két tárgy óraszámában mutatkozik. A tanítás nyelve német, azonban gondoskodás történt arról, hogy a növendékek magyar nyelvtudásukat is állandóan fejlesszék. A német líceumot természetesen akadémiaiáá fejleszti az állam. Azonban az itt végzett tanítók létszáma nem fogja kielégíteni a német kisebbségi népiskolák tanítószükségletét. Az állam valószínűleg több akadémia mellett német tagozatot is fog felállítani, hogy a német kisebbségi iskolák számára megfelelően kiképzett tanítók álljanak rendelkezésre.

Kardeván Jenő.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Két újszerű vetítő-szemléltető eljárás.

Nem egy bevált, régi pedagógiai recept szerint elkészült „ételt” szeretnék felmelegíteni, hanem két, elvben régi szemléltető eljárásnak valóban újszerű alkalmazását szeretném bemutatni. A mikrovetítésről és a színes diavetítésről szeretnék szólni.

A vetítés, mint régi és megbecsült szemléltető eljárás, több formában nyert eddig a gyakorlati pedagógiában alkalmazást. Először a diapozitív-vetítés formájában vonult be az iskolába. És hogy mennyire felismerte a gyakorlati pedagógus ennek a szemléltető eljárásnak nagy értékeit, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az igen drága és technikailag nehézkes (ívlámpa, egyenirányító stb.) vetítőberendezést rengeteg iskola beszerezte. A vetített képet nagy, fénytel teli formájában sok tanuló egyidejűleg szemlélheti, ez pedig minden vonásában egységes magyarázat alapja lehet a tanítás folyamán; a vetített képet élményszerűen szemléli a tanuló. Ez a két pont az alapja általában a vetítő-szemléltető eljárások értékének és ezt ismerték fel már a diapozitív-vetítés bevezetésénél is.

Egy következő igen fontos állomás volt a vetítő-szemléltetés fej-

lődésében az epizskópos vetítés. Óriási előnye az előbbivel szemben, hogy jóval olcsóbb és technikailag is egyszerűbb berendezésekkel oldható meg, a vetítési anyagot pedig nem kell külön beszerezni, viszont nagy hátránya, hogy a kivetített kép fényerő dolgában messze elmarad a diapozitív-vetítéstől. Olcsósága miatt azonban mégis igen hamar elterjedt a gyakorlati pedagógia egész területén.

A mozgókép-pergetés drága berendezéseket és gazdag pergetési anyagot kíván, de mivel nálunk az anyagi nehézségeket igen szerencsés központi, intézményes megoldással sikerült áthidalni, ez a korszak vetítő-szemléltető eljárás az előző kettőnél is jobban elterjedt. Igazi területe a mozgásos cselekmények szemléltetése.

Annak a két vetítő-szemléltető eljárásnak, amiről most kissé részletesebben akarok szólni, megtaláljuk előfutárjait a régebbi vetítő-eljárásokban. A *mikrovetítés* — amely ma nagy fényerejű, különleges konstrukciójú és főleg olcsó mikroprojekciós készülékekkel történik — régebben két módon történt. Vagy magára a mikroszkópra szerelt világítóberendezés segítségével; itt magát a vetítőberendezést is nehéz volt fénykilépés nélkül összeszerelni, azonkívül a kivetített kép olyan kis fényerejű volt, hogy még kisebb nagyítás esetén is feltétlenül el kellett a tantermet sötétíteni. A vetítéshez való kiegészítő világító berendezés aránylag olcsó volt, de az ilyen vetítésnek előfeltétele egy jó és így természetesen drága mikroszkóp volt. A másik mikrovetítési mód az volt, hogy külön mikroprojekciós készüléket használtak e célra. Az ilyen készülékek közül az olcsóbbak kis fényerejű képet adtak, a drágább készülékek beszerzése az iskolákat pedig megoldhatatlan anyagi nehézségek elé állította. Mindkét mikrovetítési lehetőség tehát vagy technikai tökéletlensége vagy drágasága miatt nem tudott elterjedni és ezáltal a mikroszemléltetésnek ez a legegyszerűbb, legkézenfekvőbb módja nem tudott polgárjogot szerezni az iskolában.

Az iskolai mikroszemléltetés manapság általánosságban úgy történik, hogy a tanár beállítja a preparátumot 1—2 mikroszkópon és azokon az egész osztály egyénenként „végigkukucskál”. Arra, hogy minden tanulónak részleteiben is elmagyarázza a látott képet, időhiány miatt gondolni sem lehet. Kénytelen tehát egy általános magyarázattal megelégedni. Mi az eredmény? A szemléltetés tökéletlen és hosszú ideig tart. És ha mikrovetítéssel szemléltetünk? Részletes magyarázatokkal kísért szemléltetést érünk el egyidejű szemléléssel, tehát rövid idő alatt. Rögtön itt meg kell említenem, hogy a mikrovetítéssel egyáltalán nem vélem a mikroszkópi „gyakorlatokat”, tehát az egyénenként és munkáltató jelleggel végzett mikroszkópi megfigyeléseket pótolni, hanem azt csupán a mikroszemléltetés szolgálatába állítom, mint a mikroszemléltetésnek legeredményesebb, legökonomikusabb formáját. A figyelmünk azért fordul e felé a szemléltető eljárás felé, mert újabban olcsó áron (egy olcsóbb mikroszkóp árán) egyszerűen kezelhető, nagy fényerejű mikroprojekciós készülékeket lehet beszerezni, amelyek olyan nagy fényerejűek, hogy kis és közepes nagyításnál még a tantermet sem kell

lesötétítenünk! Magam is egy esztendő óta használok egy wetzlari Siebert-féle kisebb mikroprojekciós készüléket. Azokon az órákon, amikor mikroszemléltetésre kerül sor, a készülék hálózati áramba bekapcsolva vetítésre készen áll. Vetítőernyőül egy fekete szegélyű, 70 cm-es fehér körlappal ellátott házi gyártmányú ernyő szolgál. A kész vagy órán készült preparátumot belehelyezem a készülékbe, a kapcsológombot megnyomom és az összes tanuló előtt egyszerre megjelenik a mikrokép. Ha folyadékban lévő, könnyen elmozduló objektumokat (pl. algákat) akarok kivetíteni, akkor a készüléket felszúsztatom tartóállványa tetejére és az asztalra helyezett ernyőre vertikálisan vetítek. (Ilyenkor persze az osztálynak körül kell állnia az asztalt.) Vertikális vetítés esetén a tárgylemez vízszintesen van és így a fedőlemez alatti folyadékban és objektumokban nem következik be elmozdulás. Minden más esetben a falra függesztett ernyőre vetítek. Kisebb nagytással, pl. a dolgozóemlék lábának gyűjtőberendezését, 10—15 cm-nyi nagyságúra vetíthetem ki, erősebb nagytással, pl. az egyes vörös véresejteket, fél cm-nyi, világos, nagy fényerejű képben tudom kivetíteni, tehát még távolabbról is jól szemléltethető képet érhetek el.

Sokan azt mondhatnák, hogy a mikroszkópi betekintéssel való szemléltetés egyénibb eljárás. Ez azonban felületes megállapítás. Ha u. i. minden egyes tanulóval a tanár alaposabban, részletesebben megbeszélhetné a mikroszkópban látott képet — amihez persze mutató vagy kettős szemlencse is kellene — akkor valóban egyéni szemléltetéssel lenne, de mivel erre sohasem kerülhet sor, a mikroszkópi betekintéssel való mikroszemléltetés végeredményében egy — legalább is kétes értékű — szükségmegoldás. A vetítés azonban azzal, hogy a tanulók kérdést intézhetnek vetítés közben a tanárhoz és világosan megmutathatják, hogy melyik részlet nem teljesen érthető előttük, egyéni eljárássá válik. Tapasztalatom szerint a mikrovetítés élményszerűség dolgában sem marad el a mikroszkópi betekintéssel való szemléltetéstől.

Összegezésként szeretném megismételni, hogy amikor a mikroszkópi képnél az egész osztály részére történő szemléltetésen van a hangsúly, a mikrovetítés a legökonomikusabb, a tökéletes szemléltetéshez legközelebb álló és a mai technikai adottságok mellett könnyen meg is valósítható didaktikai eljárás.

A *színes diavetítés őse*, fototechnikai elődje, a diaposzítív-vetítés volt. Az újabb színes fényképezési eljárások (Agfacolor, Dufaycolor, Kodachrom) lehetővé tették természetű színes filmfelvételek készítését még rosszabb megvilágítási viszonyok mellett is, mert a filmek emulziója meglehetősen nagy fényerejű. A színes fényképezés terén elért pompás eredményeket újabban néhány gyakorlati pedagógus az iskolába is szeretné szélesebb körben bevezetni. Egy előadás keretében egyszer ugyanarról a témáról három vetítéssel mutatunk be képeket: fekete-fehér fényképet epizkópos vetítéssel, diaposzítív másolatot diaposzítív-vetítővel és színes filmdíát diavetítővel. Ugyanazon téma egyidejűleg levetített három fototechnikai és vetí-

téstechnikai változatának összehasonlítása minden szónál jobban meggyőzte a jelenlévőket a színes diavetítés nagy pedagógiai lehetőségeiről. Bár mind a három vetítőkészülék a maga nemében a legjobbat nyújtotta, az epizskóp kis fényerejű és a diaszkóp nagyobb fényerejű, de fekete-fehér tónusú képe egy pillanatra sem vehette fel a versenyt az üde, jól átvilágított és természetű színekben pompázó, mind fotóművészeti szempontból, mind pedig instruktív hatás szempontjából lényegesen többet nyújtó diafelvétellel.

Különösen amióta a kitűnő Agfacolor filmek ára meglehetősen alacsony (egy-egy felvétel ára gyári előhívással együtt kb. 33 fillér) és az oktatás céljaira jól használható nagyobb teljesítményű vetítőkészülékek ára is mérsékelt (120—180 P), a színes diavetítés lehetőségei és az iskolában szélesebb körben való elterjedésének kilátásai hatalmasan megnövekedtek. Különösen ott, ahol a színek lényegesen hozzátartoznak a szemléltetett tárgyhoz és ahol eddig a fekete-fehér képek szemléltetésével tulajdonképpen igen kisértékű pedagógiai-didaktikai munkát végeztünk (művészettörténet, néprajz, növénytan stb.), a színes diavetítés egy jelenleg még eléggé fel sem becsülhető szemléltetési eljárást hozott pedagógiai munkánkba.

A színes fényképezés technikájáról itt nem szólhatok, de egy, a felvétel technikai részéből folyó és az egyes iskoláknak színes vetítőanyaggal való ellátására vonatkozó gyakorlati ötletet fel szeretnék vetni. Arról, hogy az iskolák vásárolt színes diaanyaggal szereljék fel magukat, már csak azért sem lehet szó, mert nincsen olyan vállalat, mely ilyen diákat rendszeresen forgalomba hozna. Ellenben könnyen meg lehetne valósítani azt, hogy néhány intézet diakészlet-kiegészítő szövetségre lépne egymással, azaz az egyes iskolák szaktanárai, amikor valahol színes felvételeket csinálnak, azt mindjárt annyi példányban csinálnák meg, ahány iskolával ilyen szövetségi viszonyban vannak. Így aránylag rövid idő alatt változatos, gazdag diagyűjteményre tehetnének az egyes iskolák szert.

A színes álló diavetítés jelentősége jelenlegi didaktikai rendszerünkben kétségtelenül nagy lehetne, de megmaradna sajátos jelentősége akkor is, ha az iskolai mozgóképzés idővel színes filmre térne át, mert hiszen a szemléltetendő anyag sztatikai részleteit az álló kép jobban bemutatja.

A fentebb ismertetett mindkét vetítő-szemléltető eljárás már régen túljutott a technikai megoldások nehézségein és mindkettőről azt mondhatjuk, hogy a maguk területén tökéleteset nyújtanak. Így a gyakorlati pedagógusnak nem kell technikai nehézségekkel küszködnie, hanem figyelmét rögtön a kérdés didaktikai kiépítésére fordíthatja. Néhány kartársamnak — és magamnak — szerény keretek között mozgó tapasztalatai is azt mutatják már, hogy a tökéletes tanítás felé vezető úton hűségesebb segítőket kaptunk az ismertetett két vetítőszemléltető eljárásban.

Dr. Uherkovich Gábor.

A német katonai nevelés útjain (1938—1941).

(Útinapló-jegyzetek.)

A német haderő alig négy hónapos harc után az orosz birodalom szívének kapui előtt áll. A hatalmas katonai csapások alatt a világ legjobban felszerelt és tömegeiben szinte kimeríthetetlennek hitt hadserege semmisült meg. A szövetségesek csapataival együtt az északi Jeges-tengertől egészen a Fekete-tengerig, 2400 km-es fronton feltartóztathatatlan lendülettel, szárazföldön, levegőben és tengeren törnek előre a német hatonák. A világtörténelem legnagyobb méretű hadműveletei játszódnak le a keleti fronton, hogy egy évtizedek óta kísértő álomot, a bolsevizmusnak az európai földrészen, túl az orosz határokon való uralomra jutását, végérvényesen szétfoszlassák. Ennek a többmillió hadseregnek a felszerelése mindazoknak a követelményeknek megfelel, amelyet a korszerű mozgóháború és az ellenfél gyors leigázására törekvő hadvezetés igényel. A hadsereg ütőképességét azonban nem csupán fegyvereinek jósága és használhatósága határozza meg. Hiszen, ha ez döntő körülmény lenne, úgy a Szovjetnek minden reménye meg lett volna arra, hogy fegyverei győzelme elé bizakodással tekintsen. Hogy e várakozással szemben éppen az ellenkező történt, annak oka a rossz vezetésen kívül főleg a fegyverforgató emberek minőségbeli gyengesége, amely már eleve útját vágja annak, hogy a magasabb vezetőség által esetleg jól kigondolt és kidolgozott tervet maradéktalanul végrehajthassa. A német katonai fölény az egyes fegyvernemek óraműszerű együttműködésében is kifejezésre jut. Ahhoz pedig, hogy a szinte végnélküli frontszakaszokon előrehömpölygő gyalogság, gépesített alakulatok, lőszer- és élelemutánpótló oszlopok, tüzérségi közreműködés és légi erők egymást hézagok nélkül támogathassák, magasfokú és minden tekintetben kifogástalan katonai nevelés szükséges. Ez a nevelés pedig a katonai szakismeretek nyújtása mellett a harchoz szükséges lelki tulajdonságok kibontakozásának juttat nagy szerepet. A korszerű hadviselésnek egész emberekre van szüksége. A tárgyi ismeretekben való jártasság még értéktelen, ha nem társulnak hozzá az igazi katonai erények, mint pl. a személyes bátorság, gyors és biztos ítélőképesség, elhatározóképeség, leleményesség stb. A katonai jellem és szakismeretek az az acélváz, amely egységben tartja a német hadsereget. A világnézeti telítettség, a nemzeti szocialista eszmerendszer pedig a mozgató ereje, amely biztosítja cselekvőképességét. A keleti harctér küzdelmei két expanziós világnézet összecsapása, épen ezért elkeseredett és kíméletlen. Egy építő, szociális szellemtől átítatott s egy destruktív, minden kultúrát pusztulással fenyegető eszmei és politikai rendszer vívja egymással gigászi harcát. Más szavakkal kifejezve: a mennyiség harca a minőség ellen!

A Harmadik Birodalom hadserege szívós munka eredménye. Szervezőit két elv vezérelte: *katonák kezébe korszerű fegyvereket*

adni, szívükbe pedig a militarista nemzeti szocialista ideált beléoltani. Miután pedig új eszmék befogadására és uralkodóvá tételére az ifjúság a legalkalmasabb, minden erejét a fiatalság beszervezésére és eszménye szerinti nevelésére fordítja. Hatalmas anyagi áldozatokkal megteremti és újjászervezi az ifjúság nevelésére hivatott iskolákat, sportpályákat, nevelőintézeteket. Új és friss erőket állít a nemzeti építőmunka szolgálatába. Néhány év és a felszabdult belső erők feszítése következtében egymásután pattannak le a német birodalom cselekvőképességét akadályozó bilincsek s csak az alkalom hiányzik még, hogy a világ elé lépjen teljes fegyverzetében az ifjú és a szinte semmiből föllállított néphadsereg.

1938 nyarán, nyirkos augusztusvégi napon ez az alkalom is elérkezik. A magyar és német államfők előtt felvonul tisztelgő parádéra a berlini „acéldandár”. Milliók állnak lélekzetvisszafojtva a nedves úttest szélén s nézik a két órán át szakadatlanul egymásután gördülő páncélos alakulatokat, motoros járműveket, fűrgé kerekeken tovaagördülő óriási ágyúcsöveket. A nyárvégi nap mintha áttörte volna a párás levegőt, amikor a Charlottenburgi-sugárutat lezáró híd mögött feltűntek a hatalmas páncélgépkocsik. Az újságok szerint ez volt az új életre támadt Németország legnagyobb katonai parádéja a császárság bukása óta. De túl az anyagon észre kellett vennünk a gépkocsi kormányánál ülő katonák fegyelmezett, szinte szoborszerűnek tetsző arcát, iskolázott mozdulatait is.

És most repülünk át néhány évet gondolatban. 1941. Két éve harcol már a német hadsereg. Küzdelme ma már európai és magyar érdeké vált. Fiatal 17—18 éves ismerőseim, akik még 1938-ban az egyik kis sziléziai városban összeráncolt homlokkal sorolták fel kérdező tanáruknak az orosz ipari központok fontosabb városait, ma kivétel nélkül hadiszolgálatot teljesítenek. Vidám, gyermekes nevetésük még most is fülembé cseng, amikor az iskola udvarán lévő úszómedencében fékezetlen jókedvvel dobálták a labdát egymáshoz. Izmos, barna testükön megcsillant a felcsapódott víz s lihegve szálltak ki a medence köpárkányánál, hogy a napon szárítsák meg nedves bőrüket.

Most itt ülök ez ifjú emberek egyikével a bécsi Collegium Hungaricum társalgójában. Közös ismerőseinkről és barátainkról beszélgetünk. Olykor egy-egy név említésekor elhalkul különben élénk és hangos beszéde. Ismerem már ennek a jelentését és csak annyit kérdezek, hogy *hol?* Igen! Van olyan, aki fölé Narvikban emeltek bajtársai sírhantot, a másiknak pedig Afrika forró homokja jutott. Az ellágyulás azonban nem tart sokáig. Figyelem az arcát. Fiatal, 19 éves. Vonásaiból még hiányzik a férfikort jellemző keménység, határozottság. Gyorsan fejlett, nyurga testén még nem feszül az egyenruha s mozdulatainak darabossága és kiforratlansága elárulják, hogy néhány évet várhatott volna még. Szemében azonban valami dacos tűz ég s meglepő gyorsan szakítja ki magát érzelmes hangulatából. „Áldozatok nélkül nem várhatunk semmit” — jelenti ki meggyőződéssel s búcsúzásra nyújtott kezének szorításával el-

árulja, hogy benne is ugyanaz az elszántság és lelkesedés él, mint amely magával ragadta évfolyamtársait a zord északra, vagy a forró Afrika sivatagaiba.

Másnap ő is eltűnt Bécsből. Európa egén újabb viharfellegek gyülekeztek. A balkáni löporraktárba ismét — mint 1914-ben — égő kanócot dobtak!

A filmszerűen lelki szemeim előtt pergő kép, amelyen a német ifjúság ezerarca vetítődik elém, ismét fordul egyet.

A Hitler-Jugend egyik esti összejövetelének a vendége vagyok. Sikátorszerű kapuátjárón s zeg-zugos folyosókon át vezet az út a helyiségbe. Az Anschluß előtt is már egyik titkos összejöveteli helye volt a pártba tömörült ifjúságnak s ez adott a különben egyszerű, igénytelen kis szobának „történeti” színezetet. 14—16 éves iparostanulók ülnek körül a helyiség közepére helyezett sötétbarna színű asztalt. Néhány perc múlva egy érettebb ifjú válik ki a csoportból s jelenti a párt felnőtt parancsnokának a létszámot és az est foglalkozásának a tárgyát. Ritmusos, harci indulók, hazafias dalok csendülnek fel az ifjak ajkáról. Hatásuk alatt mintha feszültséggel telne meg a levegő. Az ének végetér s az ifjú-parancsnok szólásra emelkedik helyéről. Egyenes, szép szál növésű, szőke germán gyerek. Fekete posztóruhája valami ünnepélyes külsőt kölcsönöz megjelenésének. Mindenki ráfigyel. Öntudatosan végigsimítja ujjával a homlokára símult haját, szemével végigsiklik az asztal körül ülőkön s nyugodt hangon bejelenti, hogy az esti megbeszélés és vita tárgya a *kapitalizmus és nemzeti szocializmus* lesz. Mint a messziről érkező zivatar morgása, előbb csak halkán, de fokozatosan erősödő hangon indul meg beszéde. Később már keményebben csattan fel a szava. Kérdéseket intéz a fejtegetéseit figyelmesen hallgató ifjakhoz, vitatkozik, visszautasít, valósággal felháborodik egy-egy éretlenebb feleleten. Minden szavában érezni az előadó érett, iskolázott gondolkodásmódját, a kapott feleletek súlyának gyors lemerését és kiértékelését. Meglepő ügyességgel csoportosítja és sorakoztatja fel azokat a történeti példákat, amelyek meggyőző erővel mutatják be a kapitalizmus hiányait és bűneit. Biztos kézzel nyúl bele a vita folyamán összezavart fogalmak szövedékébe, hogy a felvetett problémát ismét helyes megvilágításba helyezze.

Az előadó érveléseinek az ifjakra tett hatása szemmel látható volt s hogy szavainak visszhangja még hosszú ideig lelkükben élhetett, effelől nem kételkedtem. Azonban nemcsak az ismeretek nyújtásának lélektani menete és módszeres felépítése, a kérdések céltudatos és célravezető feltevése mondható mintaszerűnek, hanem az ifjú egész magatartása, személyéből a társai felé sugárzó szuggesztív erő is.

Amint később a beszélgetés során kiderült, az ifjú még nem töltötte be a 17. életévét!

Az emlékek sokaságából újabb merül fel bennem. 21 éves egyetemű hallgató. Katona. Nemrég érkezett haza szabadságra az egyik délkarintiai városba. A krétai harcok egyik hőse. Azok közül

való, akik az élet- és önfeláldozás örök példái fognak maradni. Hiszen nem lehet valami egyszerű dolog a hajnali szürkületben az ellenséggel megrakott szigetre alacsonyán szálló repülőgépből kiugrani. Több ezer társával együtt végrehajtják az új világáború legmerészebb katonai vállalkozását, Krétának ejtőernyős csapatokkal való meg szállását.

Komoly, csendes és szűkszavú ifjú. Nehéz belőle a szót kiszedni. Talán tetteti is magát, mert úgy hallottam, hogy amikor bevonult, többet mosolygott és nevetett. Amikor végre sikerül szólásra bírnom és néhány élményét elbeszéli, megértem hangulatát és nem kérdezem többet!

S ez a német ifjúság, amelyet nevelése tett olyanná, mint amilyen, idealizmussal, lelkesedéssel és a győzelembe vetett hittel áttörhetetlen falként áll benn mélyen az ellenség földjén. A példászerű világnézeti, jellem- és testi nevelése megfosztja ellenségeit attól a sokat táplált reménytől, hogy akár a harcmezőn, akár a frontmögötti bomlasztó propagandával megbontsa a német nép egységét. A front és otthon, a harcoló katonák és itthonmaradottak közötti egység megteremtése sikerrel járt és ebben igen nagy érdeme van a hosszú évek óta lankadatlan kitartással folyó nevelésnek, amely az ifjúságból indult ki és eredményeiben és hatásaiban öhozza tért vissza.

Az ifjúság lelkesedése és cselekvőképessége szétbonthatatlan egységgé fűzte össze az otthont és a frontot. A gyárak, üzemek zakatoló gépei mellett dolgozó milliók és a tűzvonalban rohamra induló német katona példa nélkül álló harci szelleme ellenállhatatlan erővel hárítja el az ellenség által útjába állított akadályokat.

S a két év óta szinte szakadatlanul küzdő óriási hadsereg mozgató elemét, a nemzeti szocialista életeszményt és világnézeti értékrendszert a nevelők, tanítók, tanárok s általában az ifjúság közvetlen nevelését végző egyének ültették el és virágoztatták ki az ifjúság s rajtuk keresztül a német nép lelkében! E nevelés lényegét a breszlai Jugendherberge olvasótermének falára festett felírással jellemezhetjük a legjobban: „*Vezérem! A Te szavad nekünk parancs!*”

Dr. Tóth B. Zoltán.

EGYESÜLETI ÉLET.

Októberi taggyűlés. — Jegyzőköny a TITOE 1941. okt. 20-án a II. ker. rk. tanítónőképző-intézetben megtartott taggyűléséről.

Dr. *Padányi-Frank* Antal elnökle mellett jelen vannak: *Nagy Ferenc*, *Molnár Oszkár*, *M. Dellamactina* M. Anna, *M. Marsovszky* M. Júlia, *Pintér* M. Margit, *M. Jeszenkovits* M. Teréz, *M. Németh* M. Margit, *M. Kunszt* Mária (Veszprém), *Sr. Peéry* M. Borbála (Veszprém), *Lóránth* Erzsébet, *Balanyi* Jolán, *M. Prommer* M., *M. Kocsis* M. Margit, *Vajtányi* Margit, *Soós* Marcellina, *Csere* Beáta, *Sinkovits* Irén, *Plot* Hildegard, *Krasznai* Ilona, *Lajos* Éva (Cinkota), *Forrai* Irén, *Gerencsér* Julia, *Szemes* Gábor (Jászberény), *M. Einbeck* Ágnes, *M. Szabados* Franciska, *Sr.*

Schmitz Modesta, M. Vámosi Angela, Nagy Kornélia, M. Szalay Eugénia, M. Józsa Ottilia, Magasi Szalézia, M. Fuideis Annuntiata, M. Reichlin-Meldegg Immaculata, M. Varga Editha, Pumb Augusztina, Kókay Ladisla, Varga Piroska, Kostchnik Remigia, Mácsay Károly, Csekő Árpád (Pápa), Ruisz Márta (Cinkota), Medgyesi Zsófia (Cinkota), Simonyi Ilona (Cinkota), Sebestyén Erzsébet, Grynaeus Ida, Vajda Erzsébet, Katona Margit, dr. Jelitayné Lajos Mária, Sr. Schmitz Catharina, Papp Mária, Frigyes Béla, Árpássy Gyula.

Az elnök üdvözli a megjelenteket. Köszönti a taggyűlés előadóját, M. Richter M. Saroltát, a bpesti Angolkisasszonyok tanítónőképzőjének igazgatóját, aki *A jövő magyar nagyasszonyai* címen tartotta meg előadását. Az előadás elhangzása után felkérte a jelenlévő tagokat, mondják el gondolataikat, melyeket az előadás belőlük kiváltott.

Medgyesi Zsófia hozzászólásában kifejti, hogy az előadótól kívánt leánytípus kialakítása kívánatos és szükséges, de szomorú tapasztalatai vannak ezen a téren. A férfiaknak az ilyen nevelésű komoly leányok nem tetszenek. Inkább felszínes, símulékony és csicsergő típusúakat kedvelik. Véleményének igazolására példát is mondott. Szerinte akkor lesz munkánk eredményes, ha ez a csicsergő típus kivész. Természetesen, ennek elősegítéséhez mi is hozzájárulhatunk. Hozzá is kell járulnunk. De hozzá teszi azt is, hogy végeredményben a férfiakon múlik, milyenek lesznek a nők.

Csekő Árpád örömmel hallgatta az előadónak az eszményi leánynevelésre vonatkozó kifinomult elveit, tanácsait. Azok megismerése után megállapítja, hogy nemcsak a leányok, hanem a fiúk nevelésében is fontos célkitűzésünknek kell lennie a tiszta, romlatlan test és lélek megőrzésére s annak megtartására irányuló nevelés. Az előtte szóló szavaira minden nevelő megnyugtatóására közzölheti a férfiak nagy többségének azt a véleményét, hogy a könnyű, csicsergő leányok pillanatnyilag lehet, hogy tetszenek, sikereket érnek el, de feleségül mégis csak a komoly leányokat választják. Hosszabban szólt arról a küzdelemlről, amit korunkban oly rohamosan fejlődő személyi igényességgel szemben kell kifejtenünk. A mindennapi élet nevelői munkánk mellett olyan hatalmas hatóerő, hogy az ellene való küzdelmünk szinte reménytelen. Hihetetlen hiányokat tapasztal az önmegtartóztatásban, önfegyelemben, de hihetetlen nagyok még a leg-egyszerűbb származásúak igényei is. — Nem elég, ha csak a nők, a feleségek lemondók. A nők új életformába kerülése túl van azon a ponton, hogy csupán neveléssel vissza lehetne vinni a helyes, az egyensúlyozott mederbe az emberiség igényességét és lemondani tudását. A mai társadalom már nem fogadja el azt a régi elvet, hogy a férfinak minden szabad. Úgy véli, hogy az egész ember kinevelődésében igen csekély részünk van. Munkánkat ki kellene tágítani a társadalomra való különböző hatásokkal.

Mácsay Károly megerősíti Medgyesi Zsófia tapasztalatait. Szerinte a mai élet alakítja ilyené az ifjúságot. Mi a nevelésnek csak egy kis szelvényét bírjuk elvégezni. A tanár hiába beszél, ha a szülő otthon mássa neveli a leányt. Az iskola elhagyása után sokszor rá se lehet ismerni volt növendékünkre. Megváltozik külső magatartásában, viselkedésében, öltözködésében, de ezekkel sokszor együttjár a lelki átalakulás is. Állításának igazolására példákat is mond. Azt hiszi, korfordulón állunk. Haladunk keményebb, munkásabb élet felé. — A továbbiakban rámutat arra, hogy a leányoknak van bizonyos százalékka, akik azért járnak iskolába, hogy a IV. polgári elvégzésétől a férjhezmenésig valamivel eltöltsék az idejüket. Az ilyenek felületesebbek, könnyelműbbek és rossz hatással vannak a többire. Tapasztalta azt is, hogy az iskolába járás elszoktatja a leányt

a testi munkától. Otthon nem hajlandó házimunkát végezni. Ennek oka legtöbb esetben az anya túlzott szeretete. Legtöbb szülő az hiszi, ha gyermeke tovább tanul, a házimunka nem illik hozzá. E miatt elszokik a munkától és később sem fogja szívesen végezni azt. A továbbiakban kifejti, hogy a mai középosztály férfiai félnek a nőktől, mert túlzottak az igényeik. Szerinte szükség lenne az egész élet, illetőleg életmód átalakítására, mert az iskola e nélkül a kívánalmakat, szükségleteket nem tudja megoldani.

Nagy Ferenc hozzászólásában kifejti, hogy a felszólalók bizonyos pesszimizmussal szóltak a nevelés lehetőségéről. Szerinte az előadásban kitűzött eszményt meg lehet valósítani, csak erős munkába kerül. Példát is hozott fel ennek igazolására. Ami az igényességet illeti, ő is tapasztalt hasonló jelenségeket. Medgyesi Zsófia hozzászólására megjegyzi, hogy akadnak férfiak, akik nem látják meg a nőben az értéket, illetőleg értéknek fogadják el azt, ami valójában nem az, de legnagyobb részük mégis csak a komoly, tartalmas leányokat választja feleségül. Elmondja továbbá, hogy sok felekezeti iskolában megfordult és azt tapasztalta, hogy azokat a gondolatokat, amelyekkel az előadó foglalkozott, igyekeznek nevelésükben meg is valósítani.

Dr. Padányi-Frank Antal elnök örül, hogy az előadó ezt a kérdést választotta előadásának tárgyául. Igen jól esett hallania az eszmények hangoztatását, mert arra a nevelői munkában nagy szükség van. Megállapítja, hogy a férfiak életét leginkább a nők irányítják. Így van ez már a gyermeknevelésben is. Kiemeli, hogy ő is azt az életet éli, amit az édesanya belé nevelt. Ennek fontosságát átérzve elsősorban arra törekszik, hogy tanítványait az édesanyához vezesse s köztük teljes lelki kapcsolatot teremtsen. A lelki nemesedésnek itt kell kezdődnie. — Medgyesi Zsófia megállapítására azt válaszolja, hogy a férfiak a csevegő hölgyekkel való pillanatnyi társalgásra hajlandók, de feleségül venni nem. A feleség megválasztásakor legtöbb férfi a tartalmas, komoly, a lemondani is tudó leánytípust választja. — Csekő Árpád észrevételeire kifejti, hogy ő is látja az ifjúság nagy igényességét. Ez a tünet elsősorban a kintlakó növendékeknél tapasztalható. A tanuló-otthonban ilyen jelenséget nem vett észre. A maga részéről meg is indította már az igényesség elleni harcot s ezt a szülőkkel karöltve győzelemre is fogja vinni. Ennek a munkának a szolgálatába állítja a szülői értekezleteket és a szülőkkel való levélbeni megbeszélést. Kijelenti, hogy Csekő pesszimista álláspontjához, t. i., hogy a nevelői munkában tehetetlenek vagyunk, nem csatlakozhat. Az a meggyőződése, hogy nem vagyunk tehetetlenek. Az állapotok sötétek, de nem szabad feladnunk a harcot. Mácsay Károlynak ahhoz a megállapításához, hogy mi a nevelői munkának csak kis szelvényét tudjuk elvégezni, hozzáteszi, a szelvényen állandóan munkálkodni és azt folyton szélesíteni kell. Így tegyük munkánkat mindig teljesebbé. Nehézségek vannak, de mi nevelők azért vagyunk hogy a nehézségeket leküzdjük. A tanárnak egyik legfőbb ékessége a nevelői munkában való hit. — Ismételten köszönetet mond az előadónak értékes felolvasásáért. Meggyőződése, hogy ha az elhangzott elvek szerint folytatjuk a munkát, bizonyos a siker. Ennek pedig óriási jelentősége van mind az egyén, mind a társadalom, az egész nemzet szempontjából. A hozzászólóknak is köszönetet mond felvetett gondolataikért s hangoztatja, hogy a felszólalásokból is kitűnt a kartársaknak e problémával való foglalkozása. — Több tárgy nem volt, az elnök az értekezletet berekeszti. K. m. f. dr. Padányi-Frank Antal s. k. elnök, Árpácssy Gyula s. k. jegyző.

I R O D A L O M.

Hankiss János: *Ünnepnapok munkája.* Budapest, 1941. Singer és Wolfner irod. int. r. t. kiadása, 188. p.

Hankiss János elmondja kitünő műve *Előljáróba* c. fejezetében, hogy néhány évvel ezelőtt, egyik karácsonyi rádióelőadása után, Erdélyből levelet kapott. Egy lelkipásztor kérte meg testvéri melegséggel, hogy küldje meg neki, amit elmondott, mert ő azt el akarja prédikálni. Ekkor gondolt arra, hogy a magyar rádió sok ihletett pillanatából nem ártana egy-két órányit átmenteni a könyv viszonylagos maradandóságába, — azt a kockázatot is vállalva, hogy a mikrofontkörüllegő varázsából nagyon sok elillan a papírlapok éles, fehér fényében. A szerző szerint van még egy másik nehézség is: a könyv sok küzdelmes évre elszórt előadást ad, köztük több karácsonyt, több húsvétit, bizonyos párhuzamos gondolatmenetek tehát, melyek a magyar lelekedzés vezérmotívumai, elkerülhetetlenül újra meg újra visszatérnek. Szerintünk ez inkább értéke, mint hibája a könyvnek, mert a magyar lelket féltő, óvó, erősítő harangok kongását naponként többször is szívesen hallgatjuk.

Hankiss János összegyűjtött rádióelőadásainak hatása könyv formájában éppen olyan jól érvényesül, mint a hangszóró előtt. A kitünő szerző szerényen küldi útjára könyvét: Adja Isten, hogy egy kis öröm is járjon vele. Ismertetésünk elején is előre kell bocsátanunk: a könyv sok örömet okoz, és nagy nyereséget jelent a magyar eszlem munkásai számára. A *népművelés katonája* szinte mindennaposan forgathatja, sok részlete használható az iskolai ünnepségeken, melyek az iskolák ünnepnapjainak számítanak, de a könyvben összegyűjtött anyag és feldolgozásának módja arra is ad útmutatást, hogyan varázsolhatjuk ünnepivé a pedagógia mindennapi munkáját, a tanítást.

Népművelési tevékenységünkben „szálszövő, hídverő” gondolatokra van szükség, s ezeknek bőséges tárházát nyújtja a két nagy részre oszló könyv. Mind az *Advent és évforduló* c. első, mind a *Tavaszi és feltámadás* c. második rész hét-hét fejezetre oszlik. A *magyarok értik egymást* c. előadás mintegy bevezet bennünket a könyv szellemébe, *A magyar tudós és a magyar élet* c. utolsó a mai tudós és tudomány nemzetnevelő feladataira mutat rá. *A magyarok értik egymást, Békesség a földön, „Szeressétek egymást”, Örök tanulás, A barlanglakó és az állampolgár, Nagypénteki varázs, A huszonegyedik karácsony, stb.* c. fejezetek különösen kedves olvasmányai a népművelőnek, s bizonyára a legelső alkalmat megragadja felhasználásukra. Az iskolai ünnepségeken a *Tavaszi lélek, Rendületlenül, Mégis mozog a föld* szinte teljes egészükben, átdolgozás nélkül elhangozhatnak.

Tanítási munkánk értékét szintén nagy mértékben fokozhatjuk a könyv egyes részleteinek megfelelő bekapcsolásával. Ha *A magyarok értik egymást* c. előadás gondolatmenetét csak vázlatosan is elmondjuk, sok példával megtűzdelve ismertettük *a sajátosan magyar allegória* lényegét. Arany, Tompa, Végvári, Vörösmarty, Vajda János, Aprily Lajos, Mécs László, Kozma Andor, stb. költeményeinek bemutatásán keresztül sugalmazó erővel érzik meg növendékeink az előadást összefogó gondolatot: a magyarok értik egymást; s lehetne-e szebben ábrázolni az allegória keletkezését, mint a szerző teszi *Mécs László „A kirándulás elmaradt”* c. költeményének rövid tárgyalásával: „A költő a csekélyke epizódot, egy csomó kisgyerek kiábrándulását magasabb síkba emeli, örök emberi jelen-

tőséggel ruhazza fel. Nem is lehet ez másképp. A szenvedő magyar embernek minden, ami történik, a maga szenvedését juttatja eszébe." Az allegória és képes beszéd kapcsolata is meglevenítő módon kerül tárgyalásra. A magyar allegóriaköltő csillogó jelmezbe öltözteti mondanivalóját, nem akármilyen áruhát ad gondolataira, hanem a gondolat szépséges testét természetesen öltöztető, tökéletesebb és nemesebb jelmezt készít számára. Az ellenség, aki el akarja fojtani a magyar költő magyar gondolatát, akarata ellenére a szépség fegyverét kényszeríti a költő kezébe: a gondolat így még szebb lesz, még szárnyalóbb, még biztosabban megtalálja a füleket és sziveket. — Gárdonyi ádventi játékanak („Karácsonyi álom”) Hankiss szellemében történő tárgyalásával ünnepi hangulatú órát teremthetünk a karácsony előtti hetekben. — *Nagypénteki varázs* a magyar falu és város viszonyával foglalkozik, irodalmi tükörben csillogtatván meg napjainknak ezt a fontos kérdését. S hogy milyen összefüggéseket láttai meg velünk az író, arra csak egy példát említünk. Világosra olvassuk: „S ki felejtethné el, hogy a modern háború borzalmaait megjósoló regényében („A jövő század regénye”) egy egyszerű székely falusi embert emel minden magyarok fölé, hogy ezermesteri tehetségével, szervezőerejével, egyenes, kemény magyarságával fölemelje hazáját arra a színvonalra, amely talán egyedül mentheti meg az öt elmosni készülő szennyes ártól. Tatrangi Dávid így lesz csábító férfiasságú elődje Szabó Dezső falusi Übermenschének és Tamási Áron furfangos székely hőséneke, a rengetegben és Amerikában egyaránt élelmes Ábelnek.” — A falu és város különböző életformája tárul elénk a Provence költőjének, Frédéric Mistral-nak életéről és néhány fontos művéről szóló előadásban is. Maga a cím is jellemző: *A költőről, aki otthon maradt*. Világosság derül arra az érdekes körülményre is, hogy a magyar népelet két halhatatlan ábrázolójának, Petőfinek és Aranyinak a műveiben sok hasonló motívumot találunk, mint Mistral költeményeiben. Természetesen irodalmi hatásról nem lehet szó, hanem a két nép lelki világának, életmódjának mély és belső hasonlóságáról. — *Rendületlenül* c. fejezet márványba vésett költőjelzőket, megnyilatkozásokat sorol fel az örök magyar hivatás: az örállás, küzdelmes ellenállás bemutatására, mert magyar vonatkozásban igazán úgy van: azért tudunk rendületlenül állni, mert úgy érezzük, rendeltetésünk van. Rendeltetés szenvedésre, harcra, tisztulásra, mások megvédelmezésére, a magyar föld hivatásának kiteljesítésére. A kuruc költészet *Vihar után* virágzik fel, s a szerző néhány pompás példával igazolja, mennyi művészi érzék, újszerűség van ezekben a dalokban, de nem hiányzik belőlük a hűség, őszinteséggel telített lélek sem, mely kiül az arcra, a vers tornácára, a sorok barázdái közé. *Mikes Kelemen 208-ik levele* — a felszabadult Kassáról szól a keltezés — ékes bizonyítéka annak, hogy Mikes egyénisége, ízes nyelve vonzza íróinkat. A székely írdeák stílusában megírt levél, melynek keretében helyszíni közvetítéssel kapcsolatos hangverseny foglalt eredetileg helyet, valóban alkalmas arra, hogy ünnepi hangulatot alakítson ki Mikessel foglalkozó óránkon. Hasonló irodalmi értéke van, mint *Tamási Áron „Levél Mikes Kelemenről”* című, Mikes stílusában megírt munkájának. (Megjelent az *Erdélyi csillagok* c., 1935-ben kiadott kötetben.) — *A Mégis mozog a föld* c. fejezet drámai formájú úton, egy-két kiragadott példán világítja meg a magyar tudós sok-sok fáradozását, küzdelmes életét, hadfiakhoz méltó állhatatosságát. Különösen a *Tudós professzor Hatvani*-ről szóló jellemzés mond sok újat számunkra, s megragadó a két tanulság is: 1. a magyar ember lelke mélyén minden időben ott parázslík az a szent kíváncsiság, amelytől a tudományos kutatás hevül. Rossz sorban,

jó sorban, száműzetésben vagy bitó alatt biztosan áll, hitet tesz, s folytatást követel a magyar tudós egyre megújuló típusa; 2. a magyar tudós, amint lehet, megkeresi s igen hamar megtalálja útját a nemzethez, mint kíváncsisága és szeretete tárgyához is.

Ez a szellem csendül ki az *Utószó*-ból is, mely a tudomány népszerűsítésének problémájával foglalkozik, rámutatván arra, hogy sokan még mindig nem akarnak egy órányi kimenőt se adni a tudósoknak az elefántcsonttoronyból. A szerző megállapítja a mai tudós helyes felfogását: „A magyar tudósoknak fokozottan kötelessége, hogy tudományának eredményeit széles körökben terjessze, mert a magyar közönség még szomszjasabban áhítja a gondolatot, s a magyar nép herkulusi munkáiban még jobban rászorul minden magyar ember segítségére. Az elefántcsonttorony sem lehet annyira légmentesen bezárva, hogy be ne hatoljon a kor döreje és a nemzet segélykiáltása.”

Hankiss János pompás műve szellemi életünk gazdagodását jelenti. Örömmel várjuk, hogy a könyv megjelenése óta elhangzott, s a jövőben mikrofon elé kerülő előadások újból megtöltsenek egy kötetet.

Bognár Gyula

Dr. Garai József: *Montessori lélektana és didaktikája.* (Közlemények a Ferenc József-Tudományegyetem Lélektani Intézetéből. 41.) Kolozsvár, 1941. 87 lap.

Különböző pedagógiai folyóiratokban mejelent kisebb-nagyobb tanulmányokon kívül második nagyobbszabású, könyvalakban kiadott munkája ez dr. Garainak, mely Montessorival foglalkozik. „Az erkölcsi nevelés alapelvei Montessori rendszerében” címmel 1938-ban adott ki első ízben könyvalakban nagyobb tanulmányt, melynek szélesebb alapon való kibővítése, szerves továbbvezetése kíván lenni a szóban forgó Montessori-tanulmány. Értekezésének megírásában kettős cél vezette dr. Garait. Egyik inkább elméleti, kutató jellegű: Montessori nevelési rendszerének lélektani vizsgálata, egyidejűleg a rendszerre jellemző didaktikai és methodikai problémák kifejtése és kritikai vizsgálata. A másik, gyakorlati nevelők szempontjából fontosabb célt tisztán gyakorlati szempontok irányítják: Montessori rendszeréből, felfogásából, gyakorlati eljárásából levonni mindama következtetéseket, hasznosítható eredményeket, amelyek a kisdednevelésre, valamint a népiskolai nevelő-oktatásra levonhatók. Munkája hét fejezetre oszlik. Bevezetésében megállapítja, hogy Montessori „rendszere” tulajdonképpen csak felületesen nevezhető rendszernek, mert mint minden olyan nevelői felfogás, amely elsősorban gyakorlásból fakad — nélkülözi a tudományos rendszer szükséges jegyeit. (V. ö. H. Lietz nevelői eljárásával, ill. „rendszerével.”) Kiindulásul nagyobb fejezetet szán arra, hogy Montessori munkásságát összehasonlítsa, beilleszti az újabb pedagógiai irányok sorába, melyeket gyűjtőnéven „új iskolák”-nak, reformiskoláknak, stb. szoktunk nevezni a hagyományos „régik iskolával” szemben. Nagyon helyesen tisztázza Montessori helyét a Herbart, Linde stb. nyomán keletkezett sokféle változatú újabb pedagógiai irányok között. Folytatja az összehasonlításokat a III., „A rendszer lélektani alapvetése” fejezetben is, de már nem általánosságban, hanem inkább lélektani alapokra korlátozva. A tanulásra való előkészítéssel kapcsolatban részletesen ismerteti Montessorinak az érzékszervek nevelésére és gyakorlására vonatkozó felfogását, eljárásait, az eszközök leírását, a hozzájuk való utasításokat, majd ügyesen sorakoztatja fel a különböző modern pedagógiai elméletek bírálatait a kérdéssel kapcsolatban. Az érdeklődéssel, a szellemi munka feltételeivel, mint neveléslélektani problémákkal foglalkozik még részletesebben

a szerző. A továbbiakban kritikai alapon részletesen kifejti Montessori felfogását a figyelemről, a megértéssel, megértetéssel kapcsolatban pedig az akaraterőről és az értelemről, annak műveléséről, a didaktikai formalizmusról és didaktikai materializmusról értekezik részletesebben.

Külön ismerteti Montessori tanítási fokozatait, illetőleg tanítási eljárásának általános jellemző jegyeit. Igen érdekes és tanulságos Montessori felfogása az írás és olvasás, valamint a számolás tanításának módszeréről. Dr. Garai részletesen ismerteti Montessori eljárását és az egyes eljárások indoklásakor többször magának Montessorinak a szájába adja a szót. Tiszta képet kapunk Garai nyomán arról is, hogyan tanítja Montessori a számolást a „Casa dei Bambini”-ben. Igen érdekesek pl. az alapműveleteknek a 20-as számkörben való tanítására vonatkozó eljárásai.

Befejezőként néhány kritikai megjegyzést közöl a szerző Montessori nevelő-tanítóeljárására vonatkozólag, majd a munkája megírásához felhasznált bőséges irodalmat sorakoztatja fel. Íme, pár szóval sejtettük, milyen irányban dolgozta fel dr. Garai az egyébként a könyv címéből már adódó anyagot, témát. Részletesebb ismertetésére itt nincs szükség, mert a mű címe a tartalomra vonatkozólag önmagát ismerteti. Egyébként Garai könyvéről meg kell állapítanunk, hogy mélyenszántó, fáradságos előkészületeket igénylő, alapos, komoly munka, mely értékes nyeresége a magyar pedagógiai irodalomnak. Külön érdeme a szerzőnek, hogy ezzel a második nagyszabású Montessori-értekezéssel közelebb vitte az általános és szakérdeklődést a Mester János dr.: *Az olasz nevelés a XIX. és XX. században* c. hatalmas könyvének megjelenése előtti időkben érthetetlen okokból mostohán kezelt olasz neveléstudományi mozgalmak és azok eredményei felé.

Tóth Gyula.

Gombocz Endre: *A Királyi Magyar Természettudományi Társulat Története 1841—1941.* 1 képpel és 54 arcképpel. Budapest, 1941. Kiadja a Királyi Magyar Természettudományi Társulat. Nagy 8°, 476 oldal. Ára: 9.60 P (tagoknak).

A természettudományok művelése és a természettudományi ismeretek terjesztése és népszerűsítése terén hazánkban hatásában egyedülálló Társulat 100 éves életéről méltó módon emlékezik meg a szerző, aki egyúttal a Társulat első titkára s egyben kiváló természettudós és botanikus-historikus is.

A *Bevezetés* azokkal a törekvésekkel foglalkozik amelyek a Társulat előtt egy magyar egyesület megalapítását tervezték. Ezek mind meddők maradtak, mert a „hazai talaj nem volt kellőképen előkészítve. Az egyetem, a középiskolák a klasszikus műveltség bölcsői voltak, természettudományi ismereteket alig nyújtottak.”

Szerző a Társulat történetét 5 korszakra osztja fel.

Az I. korszak *A megalapítástól a szabadságharcig* tart. A magyar orvosok és természetvizsgálók 1841. május 28-án tartott ismerkedési estjén. Pesten állott elő önálló indítványával a Társulat megalapítója, Széchenyi bizalmasa: Bugát Pál egy. tanár. „A társulat egy rövidke óra alatt megalakult.” Valamennyi kiválóságunk aláírta Bugát „Aláírási Iv”-ét.

A megalakulás sok nehézséggel járt. A 40-es években Bécs minden társulásban politikumot látott. Az országos jelleg legfelsőbb helyről történt elismerése csak 1844 október 22-én érkezett meg. A Szerző a továbbiakban részletesen szól a társulati pecsétről és oklevélről, a Társulat céljairól, tagjairól, az első alapítványokról, a társulati szállásról, a gyűjteményekről, a tudományterjesztésről, folyóirat tervéről, tudományos működésről, az évkönyvekről, amelyek a Társulat munkás életének első lát-

ható bizonyítékai voltak s amelyek első kötete 1846-ban jelent meg. A szakülésekről, természettudományi műnyelvről és Pest-Buda természetrajzáról írt fejezetek zárják le az első korszakot, amelyek nemes törekvéseit „korai fagy” akarta elpusztítani. A szabadságharc és az utána következő évek nem tudták megállítani a magyar nép felemelkedéséért létrehívott nemes mozgalmat.

A II. korszak *A szabadságharctól a Természettudományi Közlöny megindításáig* tart (1869). 1849-ben Bugát elnök is követte a kormányt Debrecenbe. Néma maradt a Társulat egészen 1850-ig. Még ekkor is hatósági biztos ül az engedélyezett gyűléseken. Bugát helyett Szőnyi Pál vezeti a Társulatot. Sok baja van a bizalmatlan osztrák hatóságokkal, a rendőrséggel. 15 éves küzdelem után fogadták csak el 1865-ben a többszörsően módosított alapszabályokat! Az anyagi helyzet is rendkívül rossz. Az első 25 év csupán küzdelem a Társulat léteért. A pénzhiány következtében kisebb lakásba költözik a Társulat, később ez is nagy teher az üres pénztárnak. A gyűjtemény hely híján a Nemzeti Múzeumba, a könyvtár pedig a Köztelek helyiségeibe, majd később egy magánlakásba kerül!

Mindezek ellenére ebben a korszakban már tekintély a Társulat! Minisztériumok, főváros, helytartótanács, magánszemélyek kéri ki szakvéleményét. A tudományos működés is nagyobb lendületet nyer. Bizonyosága ennek az *Evkönyvek* további tartalmas kötetei. Most indulnak meg azok a komoly törekvések, amelyek a természettudományok népszerűsítésének gyakorlati megvalósítását tűzték ki célul. A népművelés történetének megírója fel fogja jegyezni Szabó József első titkár 1860. jún. 23-án mondott szavait: „... a társulat lesz a mathematicai és a természettudományoknak azon organuma, mely a nyert eredményeket népszerűen adja elő, elterjesztésükön, életbe léptetésükön s megkedveltetésükön dolgozik”. Világosan látta Szabó a Társulat legfőbb célját: a tudományok népszerűsítését és megkedveltetését. A népszerű természettudományi előadások eszméje is tőle való. Ebben a korszakban találkozunk a természetvédelem első nyomaival is a Társulatban. Eredményes pályázatok jelzik a meginduló tudományos életet. Létrejönnek 1866-ban az első népszerű és nagysikerű előadások, amelyekkel a Társulat a nagyközönséget a természettudományok számára nyerte meg.

A III. korszak *A Társulat újjászervezésétől az ötvenéves jubileumig* (1891) tart. Erre az időre Szily Kálmán munkássága üti rá bélyegét. Ő vezette ki a Társulatot a végveszélyből, ő szervezte újjá, ő volt a második alapítója. Az ő nevéhez fűződik legnagyobb hatású folyóiratunknak, a *Természettudományi Közlönynek* a megalapítása 1869-ben. Ez a ma is rendkívül közkedvelt folyóirat emelte fel a Társulatot szinte nem remélt módon. 1887-ben új folyóirat csatlakozik a Természettudományi Közlönyhöz, a *Pótfüzetek*. Míg a Közlöny kizáróan a népszerűsítést tartja feladatának, addig a Pótfüzetek e mellett szakszerű irányban is halad.

A Társulat újjászervezésének hatására a vidéken is több helyen alakultak természettudományi társulatok. A Társulat növekvő tekintélyét és jelentőségét bizonyítja az államtól folyósított *Országos Segély*. Ennek köszönhető sok, külföldön is nagyon keresett és megbecsült tudományos munka megjelenhetése. Megalakul a nagysikerű *Könyvkiadó Vállalat*, amely náratlan remekművekkel gyarapította hazai természettudományi irodalmunkat. Társadalmi eseményszámba mentek az újra felelevenített *Népszerű Természettudományi Estélyek*. A legkiválóbb elmék siettek a nagyközönség ismereteinek kibővítésére: *Eötvös* Loránd, *Szily* Kálmán, *Hermann* Ottó, aki a „Társulat népszerűsítő munkájának legerősebb oszlopa”. Az Esté-

lyek előadásai külön kötetekben is megjelennek. Szily létrehívja a *Népszerű Természettudományi Kurzusokat*.

A Társulat fellendülése lehetővé tesz nagyértékű ajándékozásokat. Így Herman Ottó híres pókgyűjteménye a Nemzeti Múzeumba kerül. A jótékonykodás is helyet kap. A Társulatban fut össze hazai tudományos életünk minden szála. Nagyvonalú kezdeményező is. Itt gyökerezett a Földtani Intézet, Rovartani Allomás, Antropológiai Múzeum, Néprajzi Múzeum, M. Kir. Madártani Intézet gondolata. A Természettudományi Közlönyben látott napvilágot „a mezőgazdasági és erdészeti kísérletügy egész programja”. Mint szakvéleményező szerv, a Társulat még jelentősebb, mint a múltban.

A IV. korszak *A szakosztályok megalapításától a trianoni békéig* tart. A szakosztályok — állattani, élettani, kémia-ásványtani, növénytani — megalapítása az egész magyar tudományos világ ünnepe s „röviden magukhoz kapcsolótták úgyszólván minden akkori szakemberünket”. A szakosztályok folyóirataikkal, előadásaikkal ma is tudományos életünk vezető tényezői közé tartoznak.

1901-ben a sokat költöző Társulat végre saját házába, az Eszterházy-utca 14—16. szám alá megy, ahol ma is székel. A legnagyobb sikerrel — díszoklevél — szerepel a Társulat az ezredéves kiállításon. Ebben az időszakban kezdeményezi a Társulat a hazai tözegtelepek tudományos feldolgozását, a Természettudományi Múzeum reorganizálását, ebbe a korszakba nyúlik vissza a tihanyi biológiai kutatóintézet alapításának a gondolata is. Mint tudományos fórum továbbfolytatja áldásos működését. A természetvédelem gondolatát sem hagyja elszikkadni. A kiterjedt és mély tudományos működés mellett sem feledkezik meg legfőbb feladatáról, a természettudományok terjesztéséről és népszerűsítéséről. Tovább folytak a Népszerű Természetudományi Estélyek Budapesten és vidéken, megszorodtak a nagyszerű társulati kiadványok. A világháború súlyos anyagi viszonyai mellett sem szünetelt a Közlöny megjelenése. A Társulat erejét szinte meghaladó módon vesz részt a hadikölcsön jegyzésben (310.000 kor.), *segélyt* ad a *Vörös Kereszt Egyletnek*, a hadbavonultak családjainak.

Az V. korszak *Az utolsó húsz év története*. A trianoni béke csaknem megbénította a Társulat eddigi munkásságát. A háború után első dolga volt, hogy felemelje szavát hazánk megcsonkítása ellen. Angol nyelvű *Emlékiratát* elküldte valamennyi külföldi természettudományi társulatnak. Hasonlóval fordult az entente-hatalmak teljhatalmú megbízottjához is.

Lassú, szívós munka kellett a régi szint eléréséhez. Népszerű előadások, a könyvkiadás, a népszerűsítés hatalmas lendülettel újult meg, amit már mindannyiunk is tapasztalhattunk. Új szakosztályok alakulnak: mezőgazdasági, mikrobiológiai, csillagászati, egyetemes. Mindegyikben nagy, munkás élet folyik. Ma már ott tartunk, hogy az Eszterházy-utcai ház is kicsi. Csak a könyvtár több, mint 43.000 kötetét is igen bajos elhelyezni.

A Mellékletek után a Kir. Magyar Természettudományi Társulat és Szakosztályainak tisztikara, választmányi tagjainak névsora, majd a *kiadványok jegyzéke* (37 oldalon!) zárja be a hatalmas munkát.

Tanári rendünk a múltban és a jelenben is tevékeny munkása a Társulatnak. A könyv két nevet külön is kiemel. Az egyik *Quint József*, aki 1908-ban *A Budapest melletti Római-fürdő Bacillariái* c. dolgozatával, a másik tudományos és pedagógiai életünk egyik ma is vezető alakja: dr. *Greguss Pál* egy. tanár, aki 1914-ben *A siriáni tengersizemek kovamoszatai* c. munkájával a Schilberszki-féle Milleniumi jutalomdíjat nyerte el.

Külön felhívom a figyelmet a munka 54 arcképére, amelyeken termé-

szettudományos életünk utolsó 100 évében élő jelentős férfiai csaknem teljes számban megtalálhatók. A szerző hazánk e legnagyobb és egyik legrégibb közművelődési egyesületének százados életéről, jelentőségéről a Társulathoz méltó módon számolt be. A szép, gondos kiállítású, tartalmas munkát a tanári könyvtárak számára beszerzésre ajánlom.

Dr. Hortobágyi Tibor.

Lakatos Emília: *Bábszínház.* Závory Zoltán rajzaival. Szent Antal nyomda kiadása. Pápa, 1941. 142+2 lap. Ára 4.20 P. Az Ifjúsági Könyvtárak jegyzékébe felvett mű.

A gyedmekben nagyon erős az életérzés, de kevés az élettapasztalat. Ez magyarázza azt, hogy szomjas minden látványosság iránt. Válogatás nélkül tárja ki gyermekszíve piros kapuját minden hatásnak, amely mese, színjék, cirkusz, mozi, képeskönyv stb. látványosság útján éri. Kétszeresen fontos tehát, hogy szakképzett és felelősséget mélyen érző, nevelő-lelkületű felnőttektől kapjon értékes és tiszta örömet fakasztó jó hatáskat. A kisgyermek szórakoztatva nevelő fontos eszköze a bábjáték. Más nemzetek (pl. a csehek) ennek nagy nevelő hatását jól felismerték és törekedtek is tudatosan arra, hogy a gyermekek lelkét ezen az úton is megnyerjék céljaik számára. Nálunk még közel se tölti be a bábszínház azt a fontos feladatot, amit a gyermekek szórakoztatással való nevelésével el lehetne érni.

A magyar irodalomban ez az első könyv a bábszínházról. Úttörő munka, első fecske ezen a téren. Mostoha viszonyok közt nyiladozó, öröme, kacagásra éhes apró magyarok szíve-lelke várja mindenfelé a benne leírt történetek cselekvényben látható eljátszását.

Móra László kedves előszava ajánlja a tartalmát. Ezután mutatkoznak be a szereplők: Paprika Jancsi, az eltévedt óvodásgyerek, a rendőr, Maki és Muki, a két egyforma majom. Sikerült jelenetek szórakoztatnak bennünket „Az új pamlag”, „Szerencsés Jankó” c. tréfás és mulatságos darabokban is. „Pistának fáj a foga”, „Fáni pösze lett”, „Találós kérdések”, „Jancsi és Juliska” c. darabok pedig helyes nevelőértékűek is azon felül, hogy kellemesen mulattatnak. A könyv többi jelenete is érdekes és nevetető. Közel 30 bábjáték-jelenetet tartalmaz és 21 dal szövegét és hangjegeit is.

A tanító- és tanítónőképző-intézetek növendékei számára kedves feladat lenne bábszínházzal szórakoztató órák rendezése, vagy gyermekdelután tartása Paprika Jancsi-színházzal. A tanító(nő)képzőkből elterjeszhető lenne ez a gyermekszínház a vidéki városok, falvak, sőt a tanyák kis magyarjai között is. Milyen hálás gyermekkacagás, öröm és kipirult arcú magyar gyermekek kacagó szeme lenne a jutalma az ilyen lelkes vállalkozásnak! A Magyar Rádió már 15—16 közvetítést kapcsolt be, érzi, hogy erre a magyar gyermekek százezreinek van szükségük. De a Paprika Jancsi-színházat nem elég hallani, azt látni kell, hogy a gyermekek öröme teljesebb legyen.

Minden tanítóképzőnek, különösen a gyakorló iskoláknak ajánlom azt, hogy ismerjék meg a bábszínházat. A szerző útmutatást is ad a legfontosabb tudnivalókra „Hogyan játszunk Bábszínházat?” c. fejezetben. A növendékek gyakorlati kiképzésében is hálás feladat lenne a gyermekek ilyen irányú szórakoztatására is képezni az arra hajlammal és kedvvel is bíró növendékeket. A könyv szerzője is intézeti növendék korában, gyakorlati gyermekszórakoztatás kapcsán tűnt fel s az akkor kapott buzdítás alapján szívós kitartással érte el azt, hogy ma már neve van ezen a téren s nemcsak szűkebb körben, hanem a Rádió helyszíni közvetítései

segtségével a magyar gyermekek tízezeiben gyújtott kacagást, örömet és életvidámságot.

Mácsay Károly.

Vikár Sándor: *Énekevezérfkönyv az elemi iskolák I. osztálya számára.* Aranykapu vezérfkönyvsorozat 4 .sz. Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára, Sárospatak. Ára: 2.50 P.

Az Aranykapu vezérfkönyvsorozatban Vikár Sándornak a negyedik vezérfkönyve jelent meg most, az első osztály énektanításáról. A mű hézagpótló és hihetőleg minden tanító örömmel üdvözli ezt is, mint az eddigi megjelent IV., V. és VI. osztály énekevezérfkönyveit. Nagy Vilmos ny. tanítónőképző-intézeti igazgató írt a könyvhöz annak tartalmát méltató ajánló sorokat.

Vikár kis könyve a Tantervben és Utasításban felvett elméleti anyagot játékos formában dolgozza fel, úgy, hogy már a négyéves gyermek is játszva megtanulhatja a hangjegyírás lényegét és kivitelét. Eppen ezérf nemcsak az elemi iskola I. osztályában, hanem az újabban egyre terjedő zenei előkészítő tanfolyamokon, zeneóvodákban is (négy-öt éves gyermekek részére) kitűnően felhasználható. Bőségesen közöl mondókákat, gyermekdalocskákat, játékdalokat. A tanítás mese, játék, játékos rajz alapján történik. Az egyes játékdalokhoz eredeti magyar gyermekjátékok leírása van mellékelve. A feldolgozás a szokott módon, hónapokra, hetekre, órákra beosztott tanmenet szerint történik. A vezérfkönyv nemcsak kezdő, hanem gyakorlott tanítóknak is nagyon használható bevezetője az újszerű játékos módszerbe.

Mudrony Zoltánné.

H I R E K

Miniszteri elismerés. — A közokt. miniszter *Váradi József* ttóképző-int. igazgatónak, az O. K. T. jegyzőjének és *Csukás Zoltán* áll. ttóképző-int. igazgatónak a nyolcosztályos népisk. Tanterv és Utasítások készítésében kifejtett szakszerű és értékes munkájukért elismerését és köszönetét nyilvánította.

Igazgatói megbízás. — A közokt. miniszter *Polesinszky Jenő* győri kir. kat. tanítóképző-intézeti tanárt az áll. tanítóképző-int. tanárok státusába való átvétele mellett a csáktornyai áll. koed. tanítóképző-intézet igazgatói teendőinek ellátásával megbízta.

Tanári kinevezés. — A közokt. miniszter az újonnan felállított csáktornyai áll. tanítóképző-intézethez rendes tanári minőségben *Lomoschitz Pál*, *Klabóczky Emil*, *Maucsecz Mátyás* tanárokat, helyettes tanári minőségben *Mihályi Bálint*, *Nagy Leopoldina*, dr. *Pfeifer Vilmos*, *Varga Dezső* és *Véber Mihály* tanárokat kinevezte. — A közokt. miniszter *Petrovay Ilona* szegedi gyakorló polgári iskolai rendes tanárt a cinkotai áll. tanítónőképző-intézethez az állami tanítóképző-intézeti tanárok létszámába helyettes tanárrá nevezte ki.

Tanári alkalmazás. — A közokt. miniszter dr. *Gárdonyi Zoltán* soproni evang. tanítóképző-int. tanárt saját kérésére egyelőre ideiglenesen a bpesti német tanítási nyelvű tanítóképző-intézetnél alkalmazta. Az állami státusba való behelyezése iránt később fog intézkedni.

Állásukról lemondott gyakorlóisk. tanítók. — *Halmai Olivér* székelykereszturi áll. tanítóképző-int. és *Ungvári Gyula* marosvásárhelyi áll. tanítóképző-intézeti gyakorlóisk. tanítók állásukról lemondottak.

Személyi hírek. — *Mesterházy Jenő* okt. 31-én előadást tartott a Rádióban. Előadásának címe volt: *A budavári királyi kápolna halottai.* — A Dunántúli Evang. Egyházkerületi Tanítóegyesület okt. 2-án megtartott közgyűlésén dr. *Garai József* soproni tanítóképző-intézeti tanár *A gyermektanulmány, a tanító és a tanítás* címen adott elő. — *Ferenczi István Gárdonyi ifjú évei* címen olvasott fel az Orsz. Gárdonyi Társaság nov. 7-i Gárdonyi-emlékünnepén. — A Természettudományi Társulat Növénytani Szakosztályának október 23-i ülésén dr. *Hortobágyi Tibor* *Adatok a Balaton fonyódi júliusi mikrovegetációjához* címen tartott felolvasást. — Dr. *Gárdonyi Géza*, a bpesti német tanítási nyelvű tanítóképző-intézet tanára a Zeneművészeti Főiskolán is előadásokat vállalt. — Dr. *Jankovits Miklós* ttóképző-int. tanár, a fővárosi Pedagógiai Szeminárium gyakorlóiskolájának tanára *Jelszavak a nevelésben* címen nagy érdeklődéssel és tetszéssel kísért székfoglaló előadást tartott a Magyar Paedagógiai Társaság november 15-i rendes felolvasó ülésén. — Az első női nemzetvédelmi kerület vezetői tanfolyam okt. 12-i ünnepi megnyitóján *Grynaeus* Ida áll. tanítónőképző-int. igazgató *A magyar nő és a honvédelem* címen tartott előadást. — Jászberény és a Jászság írói, művészei, kutatói *Jászsági Tolleforgatók* néven egyesületet alakítottak, melynek tagjai között a jászberényi áll. líceum és tanítóképző több tanára is helyet foglal. Nagyszerű bemutatóköz irodalmi estjüket nov. 4-én rendezték meg Jászberényben. Az est folyamán *Blénessy János* és *Kiss József* gyak. isk. tanító felolvasással, *Bognár Gyula* szabadelőadással szerepelt. A Jászság többi városában: Kiskéren, Arokszálláson, Apátiban szintén rendeznek hasonló műsorú irodalmi estet. A Tolleforgatók Társasága megindítja a Jászság irodalmi és közművelődési folyóiratát is, melynek címe *Ugar* lesz, s első száma dec. 1-én jelenik meg. Az új folyóirat egyik társszerkesztője *Bognár Gyula* jászberényi tanítóképzői tanár. — *Szemes Gábor* a Természettudományi Társulat Egyetemes Szakosztályának 1941. évi november hó 18-án tartott ülésén *Korszerű szemléltetés — korszerű szertárrendezés* címen tartott előadást. — *Váradí József* ttóképző-int. igazgató, az O. K. T. jegyzője *Széchenyi és a magyar nőnevelés* címen tartott előadást a Mária Dorothea-Egyesület tanítónői szakosztályának nov. 30-i Széchenyi-emlék-ünnepén.

Irodalmi szemle. — Dr. *Juhász Béla*: *Túlterhelés a liceumban* (Protestáns Tanügyi Szemle, XV. évf. 11. sz.). — *Somorjai László*: *A jó tornász rossz tanuló?* (U. o.) — Dr. *Garai József*: *Imre Sándor negyven éve.* (Evangélikus Népiskola, XVII. évf. 11. sz.) — *Somogyi Béla*: *A nyolcosztályos népiskola részletes útmutatása.* (U. o.) — *Drozdy Gyula*: *A beszéd-és értelemgyakorlatok történeti kialakulása.* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 21. sz.) — *Szemes Gábor*: *Az oktatófilm és a korszerű szemléltetés.* (Oktatófilm Közlemények, VI. évf. 10. sz.) — Dr. *Tóth Ferenc*: *Tanügyi és közművelődési törvények.* (Iskola és Élet, VI. évf. 3—4. sz.) — *Abrakovits Endre*: *A tanítóhiány.* (Nemzeti Ujság, 23. évf. 253. sz.) — *Szemes Gábor*: *A tihanyi Belső-tó mikrovegetációja.* (Magyar Biológiai Kutatóintézet Munkái XIII. 1941.) — Dr. *Tóth B. Zoltán*: *A vezetőegyniség felismerése, jellemzése és kiválogatásának módszere a leventeifjúság körében.* (Levente, 1941. nov. sz.) — Dr. *Somos Lajos*: *Előkészítés a honvédelemre.* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 22. sz.) — *Vágó Elemér*: *Számolási és mérési csendesfoglalkozások.* (U. o.)

Új intézet. — A közokt. kormány ismét megnyitotta a csáktornyai áll. tanítóképző-intézetet. Az intézet egyelőre mint koedukációs tanítóképző kezdi meg működését. Alsó tagozatában, mint a többi intézet, ez is

liceum. A liceum első osztályába erre az isk. évre már csak fiúkat vesznek fel s így az intézet fokozatosan fogja elveszteni koedukációs jellegét. Megszervezésével és vezetésével a közokt. miniszter *Polesinszky Jenőt*, a győri kir. kat. tanítóképző-intézet volt tanárát bízta meg. A csáktornyai áll. tanítóképző-intézettel az áll. tanító- és tanítónőkészítő-intézetek száma 22-re emelkedett.

Allami intézeteink. — A felszabadított erdélyi és délvidéki területeken az állam és a hitfelekezetek egyaránt az ügy fontosságához méltó buzgalommal fogtak a tanító(nő)képzés újjászervezéséhez. A közokt. minisztérium a visszacsatolt országrészekben 10 intézetet állított. Ezzel az állami tanítóképzők száma 15-re, a tanítónőkészítőké, nem számítva a két koedukációs intézetet (Munkács, Csáktornya), 7-re emelkedett. Áll. tanítóképző van: Budapesten XII. ker., német tanítási nyelvű XII. ker., Baján Jászberényben, Kiskunfélegyházán, Kőszegen, Léván, Munkácson, Nyiregyházán, Pápán, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Székelykeresztúron, Újvidéken és Csáktornyan. Az áll. tanítónőkészítő székelyhelye: Budapest (II. ker., VII. ker.), Cinkota, Győr, Kolozsvár, Nagyvárad és Zombor.

Intézeti hírek. — A nagykőrösi ref. tanítóképző-intézet énekkara *Márton Barna* zenetanár vezényletével énekszámokat adott elő október 30-án a Protestáns Irodalmi és Művészestén. Előadásra került *Vikár Sándor* nyiregyházi ref. tanítóképző-intézeti zenetanár több szerzeménye is. — A bpesti Ranolder-intézet iskolatársi szövetsége november 19., 22. és 23-án jótékonycélú Szent Erzsébet-ünnepséget rendezett, amelyen *Tordai Graill Erzsébet Szent Erzsébet* című színművét adták elő.

Novemberi tagértekezlet. — Egyesületünk II. tagértekezletét november 17-én a II. ker. áll. tanítónőkészítő-intézetben tartotta. Az értekezlet elnökségi és választmányi ülés előzte meg. Előadója pedig *Tanai Antal* budapesti áll. tanítóképző-int. tanár volt. Előadása a gyakorlatiasságról szólt a mennyiségtan tanításában. Szövegét folyóiratunk hozni fogja. A tagértekezletről részletes tudósítást a M. T. januári száma közöl.

Gyakorlóiskolai tanítói vizsgálatok. — A visszafoglalt területeken a kultuskormány új tanító- és tanítónőkészítő-intézeteket létesített. A képzőkkel kapcsolatos gyakorlóiskolákat meg rövid időn belül nyolcosztályos elemi iskolákká fejlesztik. Ilyen körülmények között szükségessé vált a gyakorlóiskolai tanítói állások számának jelentős emelése. Az új gyakorlóisk. tanítók és tanítónők kiválogatására az illetékes hatóság gyakorlóisk. tanítói vizsgálatokat rendelt el. Az erre vonatkozó pályázati hirdetés a Néptanítók Lapja nov. 15-i számában jelent meg. A vizsgálatok januárban kezdődnek a VII. ker. áll. tanítónő- és a XII. ker. áll. tanítóképző-intézet gyakorló-iskolájában. A vizsgálatok elsősorban az áll. képzők gyak. isk. tanítószükségletének kielégítésére fognak törekedni, de a vizsg. bizottság az illetékes hitfelekezeti hatóságok kérésére a hitfelekezeti képzők számára is vizsgáztat tanítókat. A vizsg. bizottság elnöke ezidőszent még *Balázs Béla* tanügyi főtanácsos, tagjai pedig *Molnár Oszkár*, dr. *Padányi-Frank Antal*, dr. *Boldis Dezső* tanügyi főtanácsosok, *Barabás Tibor Nagy* Ferenc tanügyi tanácsosok, *Simonyiné Müller Irma*, *Ferenczi István* és *Szalatsy Richárd* gyak. isk. tanítók.

A testnevelési tanárok helyzetének javulása. — A Testnevelési Főiskola tanévmegegyező ünnepségén a főiskola és a testnevelési tanárok jövője szempontjából igen jelentős kijelentések hangzottak el. A főiskolán 1942. január elsejétől 4 új tanári állás kerül betöltésre. Rendes tanárt kapnak: az orvostud. ismeretek, a neveléstudomány, a női torna és a női atlétika. A féléves rendszerről a harmadéves rendszerre tér át a főiskola. Új tárgy

a „nemzetismeret és testnevelés”. A vívás tanítása tüzetesebb lesz. Az eddigi két év helyett négy éven át fogják tanítani. Az osztályozás öt érdemjeggel fog történni. Az I. évre 44 férfi és 25 női hallgató iratkozhatott be a főiskolára. *Hóman* Bálint kultuszminister az ünnepségen mondott beszédében kijelentette, hogy a jövőben a főiskolát végzett tanárok azonnal helyettes tanárok lesznek. Vitéz *Béldy* Alajos vezérőrnagy, az ifjúság honvédelmi nevelésének orsz. vezetője beszédében hasonlóképpen fontos kijelentéseket tett. A főiskoláról kikerülő ifjúsági vezetők fogják alkotni a megszervezés alatt álló nemzetvédelmi tisztikart. Státuszrendezésüket keresztülviszi. Hangoztatta, hogy javaslatot tett hat testnevelési óra bevezetésére, melyből kettő honvédelmi nevelésre fog szolgálni, négy pedig leventenevelésre fog az ifjúsági vezetők rendelkezésére állani. A nemzetvédelmi tisztikart alkotó ifjúsági vezetők egyenruhát kapnak.

Kultúresték a budapesti áll. tanítóképző-intézetben. — A székesfővárosi népművelés keretében és dr. *Padányi-Frank* Antal igazgató megbízásából a kultúresték rendezője az idén is dr. *Wagner* Ferenc. A műsoros esték rendje a következő: Október hó 29-én: *A szlávok Európában*. Előadó dr. *Wagner* Ferenc. Közreműködik: *Lukács* Margit, a Nemzeti Színház művésznője, *Szegedi* Ernő, a Zeneművészeti Főiskola tanára, *Szilassy* László, a Vígyszínház tagja. Novemberben: *Szabolcska* Mihály. Előadó dr. *Gárdonyi* József. Decemberben: *Esetek a családi nevelés köréből*. Előadó dr. *Padányi-Frank* Antal. Országoshírű művészek közreműködését mindegyik alkalomra sikerült biztosítani. A kerületben a kultúresték iránt nagy érdeklődés nyilvánul meg.

Karácsonyi tanulmányi kirándulássorozat. — A Községi Tanitók Országos Egyesülete december 28., 29., 30. és 31-én „Ismerd meg Budapestet” tanulmányi kirándulássorozatot rendez, melynek keretében képet nyújt Budapest pedagógiai, kulturális, ipari és gazdasági berendezkedéséről, s megismerteti a főváros sajátos látnivalóit megfelelő vezető útmutatása mellett. Az egyesület akcióját a székesfőváros hatóságai, élükön a főváros polgármesterével, minden tekintetben támogatják. Így lehetővé válik, hogy a résztvevők számára mindenütt a legnagyobb kedvezményt biztosítsák, sőt igen olcsó szállásról is gondoskodhassanak. Az érdeklődő kartársak forduljanak az egyesület elnökségéhez: VI., Aréna-út 136.

Neveléstudományi előadások egyetemünk az 1941—42. tanév első felében (zárójelben a heti óraszám): 1. A budapesti egyetem rk. hittudományi karán *Marczell* Mihály: Katechetika (2); *Kühár* Flóris: Neveléstan (2); bölcsészeti karán *Kornis* Gyula: A tudományos gondolkodás típusai (1); Br. *Brandenstein* Béla: Lélektani proszeminárium (H. Schiller P. vezetésével (1); *Prohászka* Lajos: Közoktatásunk szervezete, tekintettel az európai fejlődésre (2); A nevelés története a felvilágosodás korától (2); Pedagógiai szeminárium: Rouseau és az új iskolai mozgalom (2); Pedagógiai proszeminárium (Farágó László vezetésével, 1); *Balassa* Brunó: A hazai tanügyi igazgatás, felügyelet és multja (2); *Loczka* Alajos: Közoktatásunk szervezete (1); H. *Schiller* Pál: Lélektan (2); Lélektani kísérletek (1); *Mátrai* László: Bevezetés a kultúrfilozófiába (1); *Dékány* István: Közgazdasági ismeretek a középiskolában (2); *Kempelen* Attila: Bevezetés az ifjúságtanulmányba I. r.: A serdülő és felserdült kor gyakorlati lélektana (2); *Temesy* Győző: A cserkészlet (1); *Staud* János: Gyakorlati pedagógiai kérdések (2). — 2. A műegyetemen *Imre* Sándor: Neveléstan, I. r. (2), Neveléstörténeti kérdések (2). A köznevelés szervezete (1), Nevelésügyi megbeszélések (2). Neveléslélektani tanulmányok (2); *Vincze* Frigyes: A középfokú szakiskolák (mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi

középiskolák) szervezete és tanításterve (2); *Szakáll Zsigmond*: A hazai földrajz tanításának jelentősége és módszere (1); *Nagy Sándor Kálmán*: Szakoktatási kérdések a reformkor művelődéspolitikájában (2); *Takaróné Gáll Beatrix*: A közgazdaságtan bölcséleti vonatkozásai (2). — 3. A debreceni egyetem ref. hittudományi karán *Czeplédy Sándor*: Valláspedagógia (2); Valláspedagógiai szeminárium (2); a bölcséleti karon a *kinevezendő tanár*: Neveléseméleti kérdések (3), Fejezetek a neveléstörténet köréből (2), Pedagógiai szemináriumi gyakorlatok (2); *Vekerdi Béla*: Okság és szabadakarat (2); *Hankiss János*: A francia művelődés ismertetése a középiskolában (2); *Bodnár János*: A kémia tanítása a középiskolában (1). — A kolozsvári egyetem jogi karán *Szabó József*: A bíraskodás lélektani kérdései (1); az orvosi karon: *Lőrincz Ferenc*: Iskolaegészségtan (1); a bölcsészeti karon: *Várkonyi Hildebrand*: Neveléslélektani kérdések (4), A neveléslélektani kutatás módszerei (1), Szemináriumi gyakorlatok (2); *Varga Béla*: Neveléstan (3), Az erdélyi magyar felekezeti oktatás története 1918-tól 1936-ig (2), Pedagógiai gyakorlatok (2); *Mészöly Gedeon*: A magyar nyelvtan tanításának módszere (2); a mennyiségtan-természettudományi karon *Gyulai Zoltán*: A kísérleti fizika középiskolai tanításának módszere (2). — 5. A pécsi egyetem ev. hittudományi karán *Jánossy Lajos*: Katechetikai gyakorlatok (1); a jogi karon *Barankay Lajos*: Ethika (2); az orvosi karon *Zsindely Sándor*: Iskola-higiene (2). — 6. A szegedi egyetem bölcsészeti karán *Mester János*: A reneszánsz kori nevelés (3), Kultúrpedagógia (2), A tanulás lélektana és gyakorlata (1); *Bognár Cecil*: A lélektan alapproblémái (2), Az érzelmek lélektana (2), Lélektani gyakorlatok (2); *Tettamanti Béla*: Neveléstudományi alapfogalmak (2); *Saad Ferenc*: Századunk nagy háborúinak katonai- és nemzetnevelési tanulságai (2); *Halasy-Nagy József*: Etika (2).

Neveléstudományi pályatételek egyetemünk az 1941—42. tanévben.

— A *debreceni* egyetemen: 1. Az iskolai vallástanítás és a gyermek- és ifjúsági misszió összefüggései. 2. Vallás és erkölcs. 3. Sajátos pszichológiai szempontok a nőnevelésben. A *kolozsvári* egyetemen: 1. Vizsgálati módszerek alkalmazása az oktatásban és nevelésben. 2. Br. Eötvös József nézetei a nevelésről, különös tekintettel a nemzetnevelésre. 3. A közgazdasági pálya fontossága és szerepe. A *szegedi* egyetemen: Nemzetnevelés Zrínyi Miklós egyéniségében és műveiben.

Halálozás. — *Kruspér István* ny. áll. tanítóképző-intézeti tanár 62 éves korában szept. 25-én elhunyt. Szept. 27-én temették el a farkasréti temetőben. Szolgálatának nagyobb részét polgári iskoláknál és hivatalokban (főigazgatóság, tanfelügyelőség) töltötte. 1933-ban a VII. ker. áll. tanítóképzőhöz került, ahol nyugdíjaztatásáig irodai beosztásban teljesített szolgálatot. Tanítványai és kartársai híven őrzik emlékét!

Nyugtázást a következő számban közlünk.

Lapzárta mindenkor a hónap 15-én van. Lehetőleg gépen írt cikkeket kérünk. Különlenyomatok ügyében tessék a nyomdához fordulni; a szerkesztő ilyen ügyek intézésével nem foglalkozhatik. Címváltozás bejelentése, expedició a pénztáros ügykörébe tartozik.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 122-190, 326-066. 18780
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.

